

İSKİT KRALI ATEAS VE II. PHILIPPOS

Muzaffer DEMİR*

Makale Bilgisi

Başvuru: 08 Mayıs 2023

Kabul: 30 Mayıs 2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Info

Received: May 08, 2023

Accepted: May 30, 2023

Öz

Herodotos, başlangıçta Gerrhos/Molochna sonrasında Borysthenes/Dinyeper, Hypanis/Bug ve Tyras/Dinyester Nehirleri boylarına hükmeden “Kraliyet İskitleri” hakkında temel bilgiler aktarmakta ve bu kapsamda onların soyunu Targitaos Hanedanlığı’na dayandırmaktadır. Krallığının merkezini Aşağı Borysthenes Nehri kıyısındaki Kamenka/Kamenskoe gorodishche’da kurmuş olan Ateas (MÖ ca. 429-339)’ın soyu da büyük olasılıkla Kraliyet İskitleri’nden gelmektedir. Ateas zaman içinde sınırlarını Istros/Danube/Tuna Nehri’nin Karadeniz’e döküldüğü Dobrudja/Dobruca Bölgesi’ne kadar genişletmeyi başarmıştır. Hatta onun MÖ 360’lı yıllardan itibaren Tuna Nehri’nin güneyindeki Kallatis/Mangalia ve muhtemelen Tomis/Constanta kentlerine hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Bu arada Ateas zekice bir manevrayla Balkanların yükselen gücü II. Philippos’un liderliğindeki Makedonia Krallığı ile Tuna Vadisi’nin güçlü Triballoi kavmi yanında daha güneydeki Histria ve Odessos gibi kentlere karşı ittifak yapmıştır. Ancak II. Philippos, MÖ 340/339 yılında ardı ardına gerçekleştirdiği Perinthos ve Byzantion kuşatmaları sırasında Ateas’tan yeterince maddi ve askeri destek alamamış ve iki kralın arası açılmıştır. Bu durum MÖ 339 yılında gerçekleşen bir meydan savaşına yol açmıştır. II. Philippos’un bu meydan savaşında mutlak bir galibiyet elde ettiğini öne çıkaran edebi metinler tartışmaya açıktır. Aslında bu meydan savaşının sonuçlarının II. Philippos açısından çok fazla bir getirisinin olmadığı gözükmemektedir. İskitler, şimdiye kadarki modern çalışmalarda öngörülenin aksine, yaşlı kralları Ateas’ın savaş

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muğla. dmuzaffer68@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7270-2317.

sonrasında çok geçmeden ölmesine rağmen Tuna Nehri çevresi ve kuzeyindeki güçlü konumlarını belli bir süre daha devam ettirmeyi başarmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Ateas, II. Philippos, İskitler, Olbia, Dinyeper, Tuna.

Scythian King Ateas and Philip II

Abstract

Herodot provides us with the basic information about the Royal Scythians, who seems to have ruled in and around the Gerrhus/Molochna River at the beginning and then extended their rule over the valleys of Lower Borysthenes/Dnieper, Hypanis/Bug as well as Tyras/Dniester Rivers in time, and relates their ancestry to the Dynasty of Targitaeus. It seems that the geneology of Ateas (ca. 429-339 BC) might have stemmed from this Royal Scythians, who had established the center of their kingdom in Kamenka/Kamenskoe gorodishche on the Borysthenes River. Ateas achieved to extend the borders of his kingdom as far as the Dobrudja/Dobruca region covering the delta of Istros/Danube/Tuna River flowing to Black Sea. He even seems to have dominated the cities of Callatis/Mangalia and most likely Tomis/Constanta as well by 360's BC. Meanwhile, Ateas cleverly entered into alliance with the rising power of Macedonia under the leadership of Philip II against the powerful tribe of Danube valley, Triballoi and as well as the cities of Histria and Odessus in the further south. However, when Philip II could not get enough material and military support from Ateas in the successive sieges of Perinthus and Byzantium in 340/339 BC, the two kings came to a standstill. This situation led to a field war that took place in 339 BC. Although the ancient sources put forwards that Philip II reached a definite victory, it seems that the results of this war did not yield much for him. Contrary to what has been offered in modern studies so far, the Scythians maintained their strong position around the Danube River and its north for a certain period of time, despite the death of their old-aged king Ateas soon after the battle.

Keywords: Ateas, Philip II, Scythians, Olbia, Borysthenes, Danube.

Giriş

Ateas (MÖ ca. 429-339) Skythia/İskitya'nın en güçlü krallarından birisi olarak tanımlanmaktadır. MÖ 339 yılında Makedonia kralı II. Philippos ile giriştiği meydan savaşı sonrasında ileri yaşında ölmüştür. Ateas'ın iktidar dönemi hakkında karşılaştırmalı analiz yapabilmemizi sağlayan Hellen ve

Roma edebi kaynakları dağınık olup uzun bir kronolojik döneme yayılmaktadır. Bunların yanısıra doğrudan onun dönemine hitap eden arkeolojik ve nümizmatik kaynaklardan da faydalanılmaktadır. Ateas ismi edebi kaynaklarda Atheas, Ateia, Ataias, Ateus, Atoas sikkeler üzerinde Ataia, Ataias ve gün yüzüne çıkarılan bir kase üzerinde Aataa olarak geçmektedir. Ancak bu kaynakların hiçbirisi Ateas'ın kökeni, erken dönem hayatı ve iktidarını hangi koşullar altında ele geçirdiği konusunda aydınlatıcı değildir. Bu meselenin yorumlanmasına yönelik olarak herhangi bir modern araştırmanın da şimdiye kadar yapılmadığı görülmektedir.¹

Ateas'ın soyunun Herodotos'un gidip gördüğü ve eserinde önemli bir yer ayırdığı Olbia kentinin hemen kuzey doğusunda Gerrhos/Gerros Nehri boylarında hüküm sürdükten sonra diğerlerini kölesi yapan Kraliyet İskitleri'nden gelme ihtimali bulunmaktadır. Kraliyet İskitleri'nin toprakları güneyde Taurik (Kırım Yarımadası/Taurik Khersonesos) Ülkesi'ne, doğuda Maeotis Gölü (Azov/Azak Denizi) kıyısına ve bir kısmı da Tanais/Don Nehri'ne kadar uzanmaktadır.² Onların yaşam alanlarının merkezini oluşturan ve kuzeyde Borysthenes Nehri'nden ayrılan Gerrhos Nehri'nin Hypakuris'e boşaldığı³ ve nehrin doğduğu Gerrhan Ülkesi'ne Olbia'dan kırk günlük bir seyahatle ulaşılabilirdiği bildirilmektedir.⁴ Bu nehrin günümüzdeki ismi Ukrayna'da Zaporizhia Oblast'ından Azak Denizi'nin kuzey uzantısı Molochnyi Haliçi'ne dökülen 197 km. uzunluğundaki Molochna/Molochnaya (Moloschnijawoda) Nehri'dir. Önceden ada üzerinde yer alan Kamyana Mohyla arkeolojik sit alanını alüvyonlarıyla dolduran bu nehrin güzergâhında modern Melitopol, Molochansk kentleri ve çevresinde pek çok İskit tümülüslerinin yer aldığı Tokmak yerleşimi bulunmaktadır. Sonuçta Kraliyet İskitleri'nin en erken yaşam alanlarının modern Odessa kentinin hemen doğusunda antik Olbia kentine komşu olduğu gözükmektedir.

Elimizdeki deliller Kraliyet İskitleri ile Olbialılar arasındaki siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerin MÖ VII yy.'ın sonlarından itibaren başladığına işaret etmektedir. Kraliyet İskitleri dönem dönem Olbialıların koruyuculuğunu üstlenmişler ve karşılıklı evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Hatta Olbia kenti zamanla önemli oranda İskit nüfusu da barındırmaya

¹ Herodotos'ta bahsi geçen Olbia çevresinde hüküm sürmüş İskit kralları hakkında yapılan en son çalışmada bu kralların Ateas ile bağlantısı üzerinde durulmamaktadır. Bk. P. Ognibene, "The Ancient Scythian Kings According to Herodotus", *Iran and Caucasus* XXV/1, (2021): 3-12.

² Hdt. IV.20.1. Ayrıca bk. Hdt. IV.19.1.

³ Hdt. IV.56.1. Herodotos'un bildirdiğinin aksine bu nehir Borysthenes Nehri'nin bir kolu değildir. Gerrhos Nehri için ayrıca bk. Ptol. III.5.12; Plin. *Nat.* IV.12.

⁴ Hdt. IV.53.4.

başlamıştır. Olbia çevresindeki İskit tümülüslerinde üstün kalitede bakır, gümüş, elektron, altın ve demirden metal ürünler (kazanlar, *philae*, *ryton* vb.) gün yüzüne çıkarıldığından İskitler bu kentteki metalürji imalatına da destek vermiş olmalıdır. Yerel İskit halklarıyla Olbialı kolonistler arasında zamanla karşılıklı fayda ve çıkarılara dayalı *symbiosis* (birlikte yaşama) ve *osmosis* (belli bir davranışa yönelme zorunluluğu duyma) şartları oluşmuştur. Buna binaen MÖ VII. yy.'ın sonlarından itibaren deniz kıyısındaki Hellen nüfusu Aşağı Borysthenes Vadisi'nden 400-600 km. kuzeye Ukrayna steplerine doğru yayılmış ve böylelikle Belsk, Nemirovo, Traktemirov, Pastrykoye Belsk, Sharpovskoye, Kamenka/Kamenskoe grodische, Matronino ve Zhabotin III gibi İskit yerleşimlerinde ortak yaşam alanları oluşmuştur. Örnek vermek gerekirse; Olbia *emporium*undan gelen Hellen kökenli Gelonoi kuzeyde Vorskla Nehri kıyısındaki modern Belsk yerleşiminde yaşayan İskit Boudini kabilesiyle karışmıştır. 4000 hektar alana yayılan ve 36 km. uzunluğunda güçlü surlara sahip olan Belsk yerleşimi çevresinde 200 civarında İskit tümülüsü tespit edilmiştir. Ayrıca bu yerleşim yerinde çok sayıda değerli metal işleme ve çanak çömlek üretim atölyesi keşfedilmiştir. Bu sebeplerle Belsk, Kraliyet İskitleri'nin siyasi, askeri ve ticari gücünün önemli merkezlerinden birisi olarak kabul edilmektedir.⁵

Kraliyet İskitleri, tümülüsleri ve yerleşimlerinin yayılım alanları dikkate alındığında, görüldüğü kadarıyla zaman içinde yaşam ve egemenlik alanlarını Maeotis Denizi'ne dökülen Gerrhos Nehri boylarından batıya doğru başta Olbia kenti olmak üzere kıyı kolonilerinin kuzeyinden Karadeniz'e akan Borysthenes, Hypanis ve Tyras nehirleri boylarına yaymışlar ve bu kıyı kentleri üzerinde siyasi baskı unsuru oluşturmuşlardır. Bu nehirler boyunca tespit edilen Belsk gibi yerleşimler ve pek çok İskit tümülüsü Olbia'ya komşu yaşayan Kraliyet İskitleri'nin merkezi yapıya sahip bir devlet kurduklarına işaret etmektedir. Bu sebeple bunların belli bir soy silsilesine sahip hanedanlıklara sahip olmuş olmaları ihtimali yüksektir.⁶ Ancak İskitlerde yazı

⁵ İskitlerle Olbialılar arasındaki ilişkiler hakkındaki tartışmalar ve konuyla ilgili modern kaynaklara atıflar için bk. M. Demir, "MÖ VI. yy.'da İskit-Atina İlişkilerinin Başlangıcı Üzerine Değerlendirmeler", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* III/6, (2021): 163-164, 167-168. MÖ VIII. yy.'ın sonlarından itibaren İskitlerin Karadeniz bölgesinde Olbia-Borysthenes Nehri, Maeotis-Tanais/Don Nehri ve Sindia/Kuban Nehri merkezli olarak Karadeniz'in kuzeyinde üçlü örgütlenme ihtimali bulunmaktadır.

⁶ M. Demir, "Herodotos'ta İskit Targitaos Hanedanlığı Kuruluş Miti Üzerine Değerlendirmeler", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi/MUTAD* IX/1, (2022a): 7. Kraliyet İskitleri'nin en azından MÖ V. yy.'da siyasi anlamda önemli derecede organize olmuş merkezi bir otoriteye/devlete sahip olma ve bu bağlamda (söylenceye dayalı) hanedanlık soy kütüklerinin olması ihtimali yüksektir. Bu konudaki açıklamalar için ayrıca bk. H. J. Kim, "Herodotus' Scythians viewed from a central Asian perspective: its historicity and significance", *Ancient West and East* IX, (2010): 124-126.

kültürü bulunmadığından bu konuda elimizde yeterince bir delil bulunmamaktadır. Hellenlerle temasa geçtikleri durumlar hakkında bilgi veren Hellen kaynakları bir dereceye kadar bu konuyu aydınlatmaktadır. Bu bağlamdaki Herodotos'un Kraliyet İskitleri hakkındaki verileri yorumlandığında onların genel hatlarıyla izlenebilecek İskit Targitaos Hanedanlığı ile bağlantılı bir soy kütüğüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ateas'ın soyunun da bunlardan geldiği önerilebilir.

Herodotos, Kraliyet İskitleri'nin ilk kralları Targitaos liderliğinde tarih sahnesine çıktıklarını aktarmaktadır.⁷ Targitaos'un soyunu büyükten küçüğe Lipoksais, Arpoksais ve Kolaksais adlı üç oğlu devam ettirmiştir.⁸ Kolaksais zaman içinde topraklarını daha da genişlettiğinden ülkesini üçe bölmüş ve isimleri verilmeyen üç oğlu arasında paylaşmıştır.⁹ Kolaksais adlı bir İskit kralının ismi, MÖ VII. yy.'ın ikinci yarısında Sparta'da, Sparta'nın liderleri ve önde gelen yazarları arasında bilinmektedir.¹⁰

Kolaksais'ten sonra Saulios ve kardeşi Anakhsarsis'ten bahsedilmektedir. Bu iki İskit kralının Kolaksais'in oğulları olup olmadığına dair elimizde herhangi bir delil bulunmamaktadır. Diğer yandan Olbia civarından gelen Anakhsarsis'in Atina ile iyi ilişkiler kurduğuna dair nispeten kapsamlı bilgilere sahibiz. Anakhsarsis büyük olasılıkla kanun yapıcı ve bilge Solon'un *arkhon* olduğu ve hukuki düzenlemeler yaptığı MÖ VI. yy.'ın başlarında Atina'ya gelmiş, onun misafiri olarak geleneksel felsefi tartışma

⁷ Hdt. IV.7.1. Herodotos, Targitaos'un takma adının Skoloti olduğunu ima etmektedir. Skolo isim kökünün İskitçe olduğu ve bu ismi Hellenlerin Skythes'e dönüştürdüğü görüşü hakkında bk. A. Loma, "Namenkundliches zur skythischen Abstammungssage", *Studia Etymologica Cracoviensia* XVI, (2011): 84-85.

⁸ Yine Herodotos tarafından bahsedilen İskit Herakles Hanedanlığı mitinde bahsi geçen Herakles-Meiksoparthenos/Ekhidna çiftleşmesinden doğan Gelonos, Agathysos ve Skythes'in tarihi kişilikler olma ihtimaline ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir, çünkü bu mitte öncelikle Hellenlerin gezgin ve kolonilerinde hanedanlıkların kurulmasına öncülük eden yarı tanrı Herakles ile İskitlerin Ana Tanrıça'sı *Meiksoparthenos* çiftleştirilerek kudretini ilahi güçlerden alan bir hanedanlık kurgusu Hellenler tarafından öne çıkarılmaktadır. Bk. M. Demir, "Herodotos'ta İskit Herakles Hanedanlığı Kuruluş Miti Üzerine Değerlendirmeler", *Phaselis* VIII, (2022b), 37-52. Diğer yandan isim benzerlikleri olmasa da Herakles'i Targitaos ve buna binaen üç oğlunu da Targitaos'un kilerle eşitleyen bir bakış açısı da söz konusudur. Bk. Y. Boltryk – E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts", *Revista Acta Terrae Septemcastrensis* V/1, 2006.

<https://magazines.ulbsibiu.ro/arheologie/publicatii/bibliotheca/acta%20V%20special%20number/8%20barrows.htm>

⁹ Hdt. IV.7.2.

¹⁰ M. Demir, "İskit-Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler", *Archivum Anatolicum* XIV/2, (2020): 182-185.

toplantılarına katılmıştır.¹¹ Ancak o Atina'daki yaşamı sırasında Hellen geleneklerini benimsemiş olduğundan ülkesine geri döndüğünde kardeşi Saulios tarafından öldürülmüştür.¹² Onun ülkesine ne zaman geri döndüğü kesin değildir. Okçuluk alanında uzun süreli askeri eğitim faaliyetleri yürüttüğünden ve Hellen geleneklerini benimseyecek kadar Atina'da yaşadığından MÖ 470'li yılların sonunda geri dönmüş olabilir. Bu durumda çağdaşı Saulios'un en azından MÖ VI. yy.'ın ilk yarısı boyunca Olbia'yı da kapsayacak şekilde bu kent yakınlarında hüküm sürdüğü çıkarımında bulunulabilir.

Saulios'un MÖ 540'lı veya 530'lu yıllarda ölümünden sonra tahta oğlu ve Anakharsis'in yeğeni Idanthysos çıkmıştır.¹³ Pers kralı I. Dareios'un İskit ülkesini MÖ 513 yılında Balkanlar üzerinden istilası sırasında İskit ülkesinin geleneksel olduğu üzere üç kral arasında bölündüğü, Idanthysos'un yanında diğer iki İskit kralının da (Skopasis ve Taksakis) savaşa katıldığı görülmektedir.¹⁴ Idanthysos sonrası İskit tahtı için ise Ariantas'ın ismi geçmektedir. Ariantas, Olbia kenti yakınlarında Borysthenes ve Hypanis nehirleri arasında yer alan Eksampaios'ta devasa bir bronz/bakırdan (χάλκειος) kazan (κρατήρ) anıtı diktirmiştir. Sparta kralı Pausanias bu kazanın benzerini Byzantion'u ele geçirdikten sonra MÖ 477 yılında Karadeniz'in boğaz girişinde anıtlattırıştır.¹⁵ Pausanias'ın Ariantas'ın diktirdiği kazanı örnek alması ihtimali dikkate alındığında, Ariantas'ın MÖ 477 yılından önce, dolayısıyla MÖ 480'li yıllara kadar hüküm sürme ihtimali bulunmaktadır.¹⁶

Ariantas'tan sonra Ariapeithes tahta çıkmıştır. Ariapeithes epeyi bir zaman hüküm sürdükten sonra Tuna Nehri boylarında yaşayan Agathyrsoi

¹¹ Tarihi bir kişilik olarak Anakharsis'in Atina'da Solon'u ziyaret ettiğini teyit eden başta Palombino mermeri olmak üzere antik kaynaklar hakkında bk. M. Demir, "MÖ VI. yy.'da İskit-Atina İlişkilerinin Başlangıcı Üzerine Değerlendirmeler", 165 dn 20.

¹² Hdt. IV.76-80; Diog. Laert. I. 8 [101-105]. Herodotos (IV.76.5-6), Anakharsis'in kardeşi tarafından öldürüldüğünü bildirmektedir. Bk. A. M. E. Ward, *Philosophy and Empire: Herodotus and the Best Regime*, Phd Thesis, (Fordham University: 2001), 141. Bu konuda ayrıca bk. M. Demir, "Arkaik ve Klasik Dönemde Tymnes Adlı Kariyalılar Üzerine Yeni Düşünceler", *Olba XIV*, (2006): 11.

¹³ Hdt. IV.76.6. Diğer yandan bu dönemde I. Dareios'un MÖ 520/19 yılında yenilgiye uğrattığı Saka Tigrakhauda (Sivri Şapkalı Sakalar) Konfederasyonu'nun lideri Skunkha ismine rastlamaktayız. Onunla beraber savaşan diğer İskit/Saka liderleri öldürülürken Skunkha'nın esir alındığı Behistun rölyefinde görülebilmektedir. Ancak bu kralın Olbia civarındaki İskit Hanedanlığı ile bağlantısı olması ihtimali zayıftır. Skunkha/Skuka hakkında bk. R. Rolle, *The Welt der Skythes/World of the Scythians*, Tercüme: F. G. Walls, (Berkeley/Los Angeles 1980), 7, 47, 86.

¹⁴ Hdt. IV.120. Idanthysos hakkında ayrıca bk. Plut. *mor.* 174 E.

¹⁵ Hdt. IV.81; 140; Ward, *Philosophy and Empire: Herodotus and the Best Regime*, 139-140.

¹⁶ M. Demir, "İskit-Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler", 187-188.

kabilesi kralı Spargapithes'in tuzağına düşürülerek öldürülmüştür. Olbia kenti ve civarına uğrayan Herodotos bu kralın vekili Tymnes'ten bilgi aldığından¹⁷ Ariapeithes'in MÖ 440'lı yıllarda hala hüküm sürmekte olma ihtimali bulunmaktadır, çünkü Herodotos'un daha önceden topladığı verilerini MÖ 430 yılı civarında derlediği düşünülmektedir. Onun yerine tahta geçen ve Ariapeithes'in Histrialı Hellen eşinden doğan Skyles'in iktidar dönemi için ise MÖ ca. 440'lı yıllardan sonraki bir tarihin önerilmesi gerekmektedir.¹⁸

Skyles de Hellen geleneklerini benimsediğinden Anakhsarsis ile aynı kaderi paylaşmıştır.¹⁹ İskitler Skyles'e karşı ayaklanmış, o da ülkesini terk etmek zorunda kalarak Thrakia kralı Sitalkes'in yanına sığınmıştır. Ancak kardeşi Oktamasades bir ordu kurarak Thrakia kralının üzerine yürümüştür. Sitalkes savaş sırasında bir antlaşma yaparak onu Oktamasades'e teslim etmiş ve sonrasında Skyles idam edilmiştir.²⁰ Onun kendi adına sikkeler basılan Olbia yakınındaki Nikonion kentinde gömüldüğü düşünülmektedir.²¹ Sitalkes

¹⁷ Hdt. IV.76.6.

¹⁸ Ariapeithes'in tahta çıkış tarihi olarak MÖ ca.480-470, Skyles için de MÖ ca.470/450 tarih aralıkları önerilmiştir. Bk. S. Christodoulou, "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", *Balkan Studies* LI, (2016): 226. Christodoulou'nun bu çalışmasında Ariapeithes'in Olbia kentinin yönetimine yerleştiği vekil yönetici Eminakos iktidarı için - ki adına basılı sikkeler bulunmuştur- MÖ ca.450-440 tarih aralığı gösterilmektedir. Ancak özellikle Skyles'in tahta çıkış tarihi için daha geç bir tarihin önerilmesi gerekmektedir.

¹⁹ Hdt. IV.78.1-5.

²⁰ Hdt. IV.18; 78-80; A. Yu. Sjöberg, *Cultural Interactions in the Northern Black Sea: A study of burial records and its interpretation of hybridization*, MA Thesis, (Uppsala University: 2022), 39-40; Ward, *Philosophy and Empire: Herodotus and the Best Regime*, 142-144; C. Condilo, "The Genealogy in the Development of Ancient Historiography: Genealogy and History in Herodotus", *Revista de Historia* CLXXXI, (2022): 26-27. MÖ V. yy.'da İskit Hanedanlığı içindeki çatışmalar ve bu bağlamda Ariapeithes'in oğulları arasında MÖ 440-420 yılları arasında vuku bulduğu düşünülen iç çatışmaların Solokha tümülüsünden buluntular üzerinde tasvir edilme ihtimali hakkında bk. M. N. Daragan, "Scythian Internecine Feuds", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* XXII, (2016): 122-124. Aşağıda belirtileceği üzere Solokha tümülüsünün Ateas'ın atasına ait olma ihtimali bulunmaktadır.

²¹ Ayrıca Skyles'in bir dönem Olbia etrafındaki Nikonion gibi diğer yerleşimleri de egemenliği altına aldığı düşünülmektedir. Bk. N. V. Metelkin, *Сокровища и ненайденные клады Украины (К)*. (Mockba/Moskova, 2006), 56. Herodotos'un anlatımları yanında Olbia'daki kazı çalışmaları sonucunda gün yüzüne çıkarıldığı düşünülen Skyles'in sarayı; onun adına basılan farklı sikkeler; Olbia'nın kuzey sınırı boyunca kümelenmiş ve Bug Nehri'nin aşağı uzantıları üzerinde İskit nomadlarına ait pek çok kurgan, bu kurganlarda bulunan aynaların neredeyse yarısının İskit tarzında üretilmiş olması ve Olbia *onamastikon*larında Hellen olmayan ve yarı Hellen pek çok isme rastlanmış olması kent ve çevresinde Arkaik Dönem'den itibaren ve özellikle MÖ V. yy.'da güçlü bir İskit nüfusu olduğuna işaret etmektedir. Karşı görüşler olsa da bu deliller Olbia kentinin Skyles iktidarında da İskit koruması altında bulunduğu işaret etmektedir. Bk. S. Christodoulou, "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", 227. Ayrıca bk. A. Yu. Alekseev,

MÖ 431 yılında tahta çıktığından,²² Skyles MÖ 431 yılı veya sonrasında bir tarihte onun yanına sığınmış olmalıdır. MÖ 431 yılı itibariyle tahta bulunan Oktamasades'in ise ne kadar süre tahta kaldığı bilinmemektedir.²³ Herodotos'un Kraliyet İskitleri hanedanlığı kralları hakkındaki aktarımları MÖ 424 yılı civarında sona ermektedir. Bu sebeple hanedanlığın soy kütüğü hakkındaki bu tek kaynaktan da mahrum kalınmaktadır.

Diğer yandan MÖ IV. yy. başları itibariyle Olbialar ve çevresindeki İskit (ve de Kallippidai ve Alazonesler) halkları arasındaki ilişkiler hakkında bazı arkeolojik buluntulardan ve birtakım yazıtlardan gelen deliller devreye girmektedir. Bu deliller Olbia'nın yüzyılın ilk yarısından itibaren yerel kabilelerle ilişkisini devam ettirdiğine işaret etmektedir.²⁴ Olbia'da bulunan ve üzerlerinde İskit okçu figürlerinin yer aldığı sikkeler İskitlerin Olbia üzerindeki nüfuzunu MÖ IV. yy.'ın ilk yarısı boyunca da devam ettirdiğine işaret etmektedir.²⁵ Bu dönem zarfında yukarıda ardı ardına krallarının isimlerini verdiğimiz ve zaman zaman Olbia'ya da hükmeden Kraliyet İskitleri Hanedanlığı ile bağlantısı olma ihtimali olan Ateas tarih sahnesine çıkmaktadır. II. Philippos'un MÖ 339 yılında Ateas ile meydan savaşından yaklaşık yedi yıl sonra (MÖ 332/1), B. İskender'in görevlendirdiği Thrakia valisi Zopyrion Olbia kentini kuşatmış ancak ağır bir yenilgiye uğratılmıştır.²⁶ Bu zaferin kazanılmasında II. Philippos ile savaştan sonra Olbia civarına geri çekilmiş olan İskit güçleri önemli bir rol oynamıştır. Ateas'ın oğlunun komutasındaki İskitler gerçek anlamda çok daha güçlü oldukları Olbia civarındaki ana yaşam alanlarında kolay bir zafer kazanmışlardır.

Ateas'ın kurmuş olduğu İskit Krallığı'nın egemenlik alanının nerelere kadar uzandığına dair tartışmalar iki eksen etrafında devam etmektedir. Bir yandan Ateas'ın krallığının Tuna Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü

"Scythian Kings and 'Royal' Burial Mounds of the Fifth and Fourth Centuries BC", D. Braund (ed.), *Scythians and Greeks: Cultural Interactions in Scythia, Athens and the Early Roman Empire (Sixth Century BC-First Century AD)*, (Exeter: 2005), 42-43.

²² Sitalkes, MÖ 424 yılında Thrakia kabilesi Triballoi'ye karşı düzenlediği sefer sırasında öldürülmüştür (Thuk. IV.101.5).

²³ MÖ 383 yılı civarında annesi Tirtagao ile taht mücadelesine giren ve babası Hekataios'u tahtından eden Sindia kralı Oktamasades ile isim benzerliğine sahiptir. Bk. S. R. Tokhtasev, "The Bosphorus and Sindike in the Era of Leukon I. New Epigraphic Publications", *Ancient Civilisations from Scythia to Siberia* XII/1-2, (2006): 1-62.

²⁴ S. Christodoulou, "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", 228-229.

²⁵ S. Christodoulou, "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", 239.

²⁶ S. Christodoulou, "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", 231; J. E. Jessup, *Scythia: The Early Era of Steppe Nomadism, A survey based on recent archaeological discoveries which relate to the developoment of various cultures on the Eurasian Steppe*, Phd Thesis, (Georgetown University: 1970), 117.

Constanta'da Dobrogea (Tomis/Köstence) Limanı'nın da içinde yer aldığı Dobruca Bölgesi'nden Azak Denizi'ne kadar geniş bir alanı kapsadığı ve bu alandaki tüm İskit kabilelerini birleştirdiği öte yandan Ateas'ın Dobruca Bölgesi'ne giren bir İskit kabilesinin lideri olduğu, dolayısıyla küçük bir krallığa liderlik ettiği iddia edilmiştir.²⁷ A. A. Kleymenov, bu mesele hakkında her iki görüşe de sahip olan araştırmacıların eserlerine atıfta bulunmaktadır. Kendisi Histrianoi karşısında savaşacak askeri gücü olmamasından dolayı Ateas'ın Dobruca Bölgesi'nde küçük bir İskit Krallığı kurmuş olduğu tezini desteklemiştir.²⁸ Ancak aşağıda tartışacağımız üzere Ateas'ın bölgesel bir güç olan Histrianoi'ye karşı savaşında II. Philippos'tan yardım istediğine dair verinin doğruluğu tartışmaya açıktır.

Ateas'ın MÖ IV. yy.'in ilk çeyreğinde tahta çıkarak egemenlik alanını Tuna Nehri'ne kadar genişletmiş olması çok daha mümkün gözükmektedir. Bu süre zarfında MÖ 438 yılında Kırım'da kurulmuş olan ve içinde İskitli unsurları da barındıran Bosphoros Krallığı'nın ise doğuya doğru genişlediği görülmektedir. Ateas Bosphoros kralı I. Leukon ile oğlunu evlendirerek iyi ilişkiler geliştirmiş ve böylelikle Balkanlara kadar genişleyebilmesini garanti altına almış olmalıdır.²⁹ Aşağıda tartışacağımız üzere Ateas'ın MÖ 344 yılı itibariyle halkını Dobruca Bölgesi'ne yönlendirdiği kesindir. Bu bölge, kuzey steplerinin nüfuslarını Balkan Yarımadası ve oradan Akdeniz Dünyası'nın geri kalanı ile birleştiren bir köprü vazifesi görmüştür. İskitler daha önceden de bu bölgeye yönelik sıkça talan seferleri düzenlemiş ve hatta onlar bölgede kalıcı olma niyetlerini ortaya koymuştur.³⁰ Ateas'ın bu bölgenin güneyindeki

²⁷ E. Vakouftsi, *The perception of the Scythians in Greek historiography (5th-3rd cent. BC). Images of the Other*, MA Thesis, (Thessaloniki: 2013), 93; A. Dan, "The Sarmatians: Some Thoughts on the Historiographical Invention of a West Iranian Migration", F. Wiedemann, K. P. Hofmann, H.-J. Gehrke (eds.), *Vom Wandern der Völker. Migrationserzählungen in den Altertumswissenschaften*, (Berlin: 2017), 111 dn 41. Bu yönde görüş bildiren D. P. Kallistov, P. Alexandresku, V. A. Anokhin, E.V. Chernenko ve S. I. Adrukh gibi modern yazarların eserlerine atıflar için bk. Y. Boltryk - E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts".

²⁸ A. A. Kleymenov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", *Space and Culture, India* VI/2, 2018, 96.

²⁹ Ateas'ın oğluna ait olduğu düşünülen Ohuz/Oguz tümülüsünde muhtemelen genç yaşında getirdiği değerli çeyiz eşyalarıyla gömüldüğü düşünülen yaşlı bir kadın mezarı da keşfedilmiştir. Bu kadının I. Leukon'un eşi olduğu ve hatta eşinin ölümünden sonra bu tümülüsü Bosphoroslu işçilere inşa ettirdiği önerilmiştir. Bk. Y. Boltryk - E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts".

³⁰ S. Andrews, *Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)*, Phd Thesis, (Iowa State University: 2010), 56-57.

Kallatis kentine MÖ 360'lı yıllardan itibaren hakim olduğu nümizmatik delillerle teyit edilmektedir.³¹

Ateas'ın öldüğü MÖ 339 yılı, Kallatis'te bulunanlar da dahil olmak onun adına sikke basımları için *terminus ante quem*'dir. *Terminus pro quem* belirlemek zor olsa da bazı tarih aralıkları önerilmiştir. En son yapılan ikonografik ve metrolojik incelemeler sonucunda MÖ 360 yılı civarından itibaren onun adına sikkelerin basıldığı görüşü öne çıkarılmıştır.³² 1997-2000 yılları arasında Kallatis'te bulunan ve üzerinde Ateas isminin yer aldığı dokuz adet gümüş sikke iki tipolojik grup altında iki alt grup olarak analiz edilmiştir. 1. gruptaki ilgili sikkelerin ön yüzlerinde sola doğru bir aslan derisi giyen Herakles'in kafası bulunmakta; arka yüzlerinde ise yanında ATAIAΣ ismi olan bıyıklı, uzun saçlı ve İskit kostümlü bir atlı adam ok fırlatarak sola doğru dörtlüye giderken resmedilmektedir. 2. gruptaki sikkelerin ön yüzlerinde sağına doğru omuzu üstünde yay ve ok kılıfı ile birlikte Artemis'in kafası yer almakta, arka yüzlerinde ise 1. gruptaki gibi ATAIA yazıtı ile birlikte aynı atlı figür farklı kalıpta gösterilmektedir; figürün altında muhtemelen KAA[ΛATIANQN]'un kısaltılmış hali olan KAA yazısı bulunmaktadır. Kallatis'teki Ateas sikkeleri üzerindeki benzer İskit süvari kafası figürüne Aşağı Tuna'da bulunan Orlovka hazinesi içinde yer alan bir *stateros* üzerinde de rastlanmıştır. Arka yüzdeki atlı okçu imgesi, MÖ V. ve IV. yy.'ların sonlarına ait Borysthenes Nehri boylarında yer alan Solokha, Kul-Oba ve Chertomlyk'teki İskit tümülüslerinde bulunan sanat eserlerinin üzerinde resmedilenlerle paralellikler göstermektedir. Buradan hareketle bu sikkelerin

³¹ E. Stolýarik, "Scythians in the West Pontic Area: New Numismatic evidence", *American Journal of Numismatics* XIII, (2001): 21-34. İskitler Kallatis/Mangalia kasabası çevresinde bir çok tümülüs bırakmıştır. Bu konudaki çalışmalara atıf için k. M. Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, 2. Baskı, (Ankara: 1987); 29.

³² E. Stolýarik, "Scythians in the West Pontic Area: New Numismatic evidence", 22. Kallatis sikkelerinin beşi üzerinde yapılan incelemelerde bunların tamamının ağırlık ve sivil olarak MÖ 353-347 yılları arasına tarihlendirilebileceği görüşü de öne çıkarılmıştır. Bk. J. R. Gardiner-Garden, "Ateas and Theopompus", *Journal of Hellenic Studies* CIX, (1989): 36; K. D. Nawotka, *The Western Pontic cities: History and political organization*, PhD Thesis, (Ohio State University: 1991), 25-26, 34. Sikkelerle ilgili atıflar için ayrıca bk. S. Andrews, "Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)", 43 dn 12; B. H. Isaac, *The Greek Settlements in Thrace Until the Macedonian Conquest*, (London: 1986), 260, 265. Bu bağlamda Ateas'ın MÖ 350'lerde Dobruca Bölgesi'ne taşındığı ve MÖ 350-340 yılları arasında Kallatis darphanesinin Ateas adına (ikinci kez) sikke basmaya başladığı önerilmektedir. Bk. E. Stolýarik, "Scythians in the West Pontic Area: New Numismatic evidence", 26. Benzer şekilde Dionysopolis kenti MÖ 340 yılında bir İskit kafasıyla Ateas'ı temsil eden sikkeler bastırılmış ve Ateas'ın MÖ 339 ilkbahar/yaz aylarında ölmesinden sonra sikke basımı durdurulmuştur. Bk. D. Draganov, "Dionysopolis and the Scythian King Ateas", *Bulletin of the National Institute of Archaeology* XLVI, (2020): 25-46.

kullanım alanının Borysthenes boylarından Tuna Nehri'ne kadar uzanan bir alana yayıldığı kabul edilebilir.³³ Özellikle Kallatis'te bulunan sikke serilerinin varlığı Ateas'ın MÖ 360'lı yıllar itibariyle Karadeniz'in batı kıyılarındaki gücünü belli oranda istikrarlı hale getirdiğini teyit etmektedir.

Sikkeler üzerinde arslan postu giymiş Herakles ile tasvir edilmiş olmasından ve İskit tümülüslerinden sanatsal değeri ağır basan metal (altın ve gümüş) işçiliği ürünleri üzerindeki resimlerin mitolojik analizlerinden Ateas'ın Olbia civarında kurulmuş olan Herakles-Targitaos Hanedanlığı ile bağı olduğu ve İskit coğrafyasını tek bir merkezi güç altında birleştirerek zirveye taşıdığı görüşüne B. N. Grakov'un çalışmasında da kısaca yer verilmiştir. Bu bağlamda Aşağı Borysthenes boylarındaki meşhur İskit tümülüslerinden birisinin de Ateas'a ait olabileceği önerilmiştir.³⁴ Bu bölge ve çevresindeki İskit tümülüslerinin kronolojisiyle ilgili çalışmalar M. I. Rostovtsev ile başlamış ve hala devam etmektedir. En önemli halk figürlerinin gömütleri olarak kabul edilen ve bu steplerin en büyüklerinden olan Chortomyk – Ohuz - Alexandropol tümülüslerinin MÖ 340-320 ve 325-300 tarih aralıklarında, yani birbirlerine yakın zamanlarda inşa edildikleri önerilmiştir. Bu ölçekteki tümülüslere 18 metre yüksekliğiyle Solokha'da eklenmiştir. MÖ V. yy. sonları ve IV. yy. erken döneminde inşa edilmiş olan Solokha tümülüsündeki ikinci mezarın büyük olasılıkla Ateas'ın atasına ait olduğu ön görülmüştür.³⁵

Bu bağlamda Y. Boltryk - E. Fialko'nun Grakov'un görüşüne destek veren açıklamalarını özetlemek gerekmektedir. Buna göre Ateas doksan yaşına kadar, uzun süre yaşamıştır. Bu durumda onun mezarı Chortomyk - Ohuz - Alexandropol tümülüsleri üçlüsünden birisi olabilir. Bunlar arasından da ilk inşa edilmiş olan onun mezarıdır. Chortomyk gömü alanı bu bağlamda öne çıkmaktadır. Gümü alanındaki merkezi mezarın yanında alt düzey şahsiyetlerin ve atların gömü yerleri bulunmaktadır ki bu kalıntılardan

³³ İskit kökenli çeşitli grupların MÖ IV. yy.'ın başlarından itibaren Dobruca Bölgesi'ne gelerek bölgenin yerlisi Getai topraklarına ve Hellen yerleşimlerine yakın yerlere yerleştikleri diğer arkeolojik buluntular tarafından da desteklenmektedir. Konuyla ilgili atıflar ve tartışma için bk. Andrews, *Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)*, 41-43.

³⁴ Y. Boltryk – E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts". Ayrıca bk. B. N. Grakov, *Kamenskoe gorodishche na Dnepre* (MIA 36), (Moscow: 1954).

³⁵ Bu dört tümülüsün dışında Kozel ve Bolshaya Tsimbalka'ya ilaveten ayrı bir büyüklükte ve dolayısıyla grupta değerlendirilebilecek Zhovtokam'ianka, Lemeshev, Krasnokuts'ky, Babina, Gaimanova, Tovsta ve Chmyreva Mogilas tümülüsleri sayılabilir. Bk. Y. Boltryk – E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts".

hareketle mezarın tek bir kişi için aynı anda inşa edildiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Chortomlyk'te gömülerin bir araya getirilmesi yöntemi diğer üçü içinde İskit kültürüne en çok benzeyen örneği temsil etmektedir. Bu bağlamda Ateas'ın İskit kültürüne oldukça bağlı olduğunun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlara ilaveten Chortomlyk'teki mezarda bulunmuş olan kılıcın I. Dareios'a karşı kazanılmış olan zaferde elde edilmiş olan bir ganimet olabileceği ve kılıç eskidiğinden kralın (Ateas'ın) atalarından kalan bu hatıranın ağızını ve altından kabzasını MÖ IV. yy. a ait bir tarzla İskitli ustalarına yenilettiği ön görülmüştür. Ana mezarda bulunan bronzdan yapılmış kazanlar da yaşlı mezar sahibi tarafından miras alınmış Arkaik eserler görünümü vermektedir. Ayrıca Chortomlyk'te üç ayrı mezardaki at gömülerinin yerleri Ohuz ve Alexandropol'dekine kıyasla Solokho ve diğer eski mezarlardaki geleneklerle benzerlik göstermektedir. En önemlisi Chortomlyk'te üzerinde AATAA yazısının olduğu gümüş bir kâsenin (bunun yanında kara parlak boyalı bir çanak üstünde A harfi) gün yüzüne çıkarılmış olmasıdır.³⁶ Bu yazı Ateas sikkeleri üzerindeki benzemektedir. Diğer yandan Chortomlyk'te bulunmayan Thrakia at koşum takımları Ohuz tümülüsünün daha sonra inşa edildiğine işaret etmektedir. Olbia'ya daha yakın güneydeki Ohuz tümülüsünün ise B. İskender'in yukarıda değindiğimiz valisini yenilgiye uğratan ve kızıyla evlendiği Bosphoros kralı I. Leukon ile siyasi ilişkileri daha da geliştiren (çünkü mezarında Bosphoros menşeli ürünler bulunmuştur) ve MÖ 329/8 yılında öldüğü tahmin edilen Ateas'ın ismi bilinmeyen oğluna ait olduğu öne sürülmüştür. Ateas'ın oğlu da öldüğünde yine yaşlı olan muhtemelen kardeşi tahta çıkmıştır ve onun mezar yeri de Alexandropol tümülüsü olabilir.³⁷

³⁶ Bk. Fig. 2.

³⁷ Y. Boltryk - E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts". Chortomlyk tümülüsünde insanların kurban edildiğine dair kemik kalıntılarına rastlanmış olması Herodotos'un tanımladığı şekilde (Hdt. IV.64-66) bu mezarın İskitli bir lidere ait olduğunu kanıtlamaktadır. Bk. M. N. Daragan, "Scythian Internecine Feuds", 115-117. Borysthenes Nehri boyunca Solokha (MÖ 420/410-375), Oguz (MÖ 350-300 veya 350-325) ve Aleksandropol (MÖ 330-300) tümülüsleri arasında Chortomlyk (MÖ 350-325) tümülüsü etno-kültürel maddi kültür buluntularının Ateas'ın mezarıyla eşleştirilmesi konusunda ayrıca bk. A. Yu. Alekseev et al., "A Chronology of the Scythian Antiquities of Eurasia Based on New Archaeological and 14C Data", *Radiocarbon* XLIII (2B), (2001): 1097. Ateas'ın mezarının Aşağı Borysthenes Nehri boylarındaki tümülüslerden birisi olabileceği görüşü için ayrıca bk. Vakoufci, *The perception of the Scythians in Greek historiography (5th-3rd cent. BC). Images of the Other*, 95. Solokha, Tolstaya ve Chmyreva Mogilas tümülüslerinin tarihlendirmesi için ayrıca bk. D. Grechko, "Scythia from Octamasades to Ateas (According to the Materials of the Dnieper Left Bank Forest Steppe/ Скифия от Октамаасада до Атея (по материалам Днепровского лесостепного Левобережья)", *Archaeology and Early History of Ukraine XXXI/2*, (2019): 29-52.

Ateas'ın mezarının yer aldığı Chortomlyk tümülüsünün doğal habitat alanı Aşağı Bosysthenes düzlüklerini ve buralara bitişik stepleri kapsamaktadır. Burasının merkezi, hiç şüphesiz Borysthenes ve Tyras Nehirleri arasındaki step kuşağında merkezi bir pozisyonu işgal eden ve çevresinde çok sayıda tümülüs bulunan, bugünkü adıyla Ukrayna'da Nikopol kenti yakınında yer alan Kamenka/Kamenskoto/Kamenskoe gorodishche'dir.³⁸ Ateas'ın da siyasi ve yönetim merkezi olarak kullandığı düşünülen Kamenka yerleşimi Olbia yakınlarında Karadeniz'e dökülen Borysthenes Nehri üzerindedir. Yerleşim yerinin surlarının tam anlamıyla tahkiminin MÖ IV. yy.'da, dolayısıyla büyük ihtimalle Ateas tarafından yapıldığı ön görülmüştür. Antik yerleşim yeri neredeyse 12 km.'lik alanı kapsayacak ölçekte oldukça büyüktür. Kamenka ile ilgili olarak özellikle vurgulanması gereken nokta çevresindeki köylerin tahkim edilmemiş olmasıdır. Bu durum burasının hem ticaret merkezi olarak hem de kırsaldan insanların korunması için hizmet ettiğine işaret etmektedir. Sovyet araştırmacılar, Kamenka'daki bu ve benzeri arkeolojik buluntuları gözönünde bulundurarak, Skythia'da bir tür feodal sistemin dolayısıyla oldukça üst düzeyde organizasyona sahip bir köle devletinin varlığına işaret etmişlerdir.³⁹ Ateas, Kraliyet İskitleri'nin çok daha önceden kurmuş olduğu bu devletin egemenlik alanını zaman içinde Tuna Nehri'ne kadar genişletmiş olmalıdır.⁴⁰

Strabon da Ateas'ın egemenlik alanının Karadeniz'in kuzeyinde geniş bir alanı kapsadığına işaret etmektedir. O, Borysthenes Nehri ve Azak Denizi arasındaki bölgenin kışın sert olan iklim şartlarının uzun bir tanımlamasını

³⁸ Bu bölgedeki İskit/nomad soylularının en önemli ve en meşhur tümülüsleri arasında Solokha, Tolstaya Mogila, Gaimanova Mogila, Alexandropol ve Krasnokutsk yer almaktadır. Bk. A. N. Shcheglov - V. I. Katz, "A Fourth Century B.C. Royal Kurgan in Crimea", *Metropolitan Museum Journal* XXVI, (1991): 114. İskit aristokrasisine ait tümülüslerin bölgede yayılımını gösteren harita için bk. Fig.1.

³⁹ Jessup, *Scythia: The Early Era of Steppe Nomadism, A survey based on recent archaeological discoveries which relate to the developopment of various cultures on the Eurasian Steppe*, 114-115. Jessup Kamenka yerleşim alanı boyunca Hellen nüfuzunun baskın olduğunu yazsa da bununla ilgili kesin bir delil bulunmamaktadır. Kamenka yerleşimini ilk kazın Rus profesör B. Grakov Kamenka merkezli İskitlerin, yerli orman-step nüfusunu köleleştirerek askeri demokrasiden köle sahibi topluma geçiş aşamasıyla sosyal gelişimlerini sağladıkları yorumunu yapmıştır. Bu konuda Y. Boltryk - E. Fialko ("The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts") Grakov'a (Kamenskoe gorodishche na Dnepre, 22-24, 57) atıfta bulunmaktadır. Ayrıca bk. J. Simpson - S. Pankova, "Indroducton", J. Simpson, S. Pankova (eds.), *Scythians, warriors of ancient Siberia*, (London: 2017), 13.

⁴⁰ Bu yönde görüş bildiren B. N. Grakov, D. S. Raevsky, D. B. Shelov, A. M. Khasanov, F. V. Shelov-Kovedyayev ve V. I. Pavlenkov gibi yazarların eserlerine atıflar için ayrıca bk. Y. Boltryk - E. Fialko, "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts".

yaparken, bu konudaki en ikna edici delili şu ifadelerle sunmaktadır: “Amyntas’ın oğlu [II.] Philippos ile savaş yürüten Ateas’ın dünyanın bu kısmında barbarların çoğunu yönettiği gözükmetedir = Ἀτέας δὲ δοκεῖ τῶν πλείστων ἄρχει τῶν ταύτη βαρβάρων ὁ πρὸς Φίλιππον πολεμήσας τὸν Ἀμύντου”.⁴¹ Bu ifade baz alınarak Ateas’ın hüküm sürmüş olduğu bölgenin son derece geniş olduğu yorumlanmıştır.⁴² Plutarkhos’un bir metninde de Ateas’a sadece “İskitlerin Kralı Ateas”⁴³ olarak değil aynı zamanda “İskitlerin yöneticisi”⁴⁴, yani tüm İskit halklarının lideri olarak atıfta bulunmaktadır. Ayrıca Iustinus/Trogus anlatımında, Ateas sadece “İskit kralı” (*rex Scythavum*) olarak değil bütün diplomatik muhaberatında imparatorluğun tamamının kralı olarak tanınmaktadır.⁴⁵ Benzer şekilde Frontinus, Lucianus ve Aeksandriyalı Clementus da Ateas’a, çoğul bir ifadeyle, “İskitlerin Kralı” olarak hitap etmektedir.⁴⁶ Bütün bu aktarımlardan Ateas’ın, tıpkı I. Dareios’a karşı savaşan İskit kralı Idanthysos gibi, zaman içinde ölümüne kadar Borysthenes’ten Tuna Nehri’ne kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya hükmettiği anlaşılmaktadır.

Meydan Savaşı Öncesi Gelişmeler

Ateas ve II. Philippos arasında MÖ 339 yılında gerçekleşen meydan savaşından önce bir ittifak antlaşması yapılmış olması ihtimali yüksektir. Ateas bu ittifakın gereği olarak bir seri savaşa girişmiş ve egemenlik alanını Karadeniz’in kuzeyinden Tuna Nehri’ne doğru genişletmeye başlamıştır. İlk olarak Tuna Nehri’nin Karadeniz’e dökülen boylarında yaşayan güçlü Triballoi kavmi ile çatışmıştır. Frontinus, *Strategemata* (Savaş Stratejileri) adlı eserinde Ateas’ın bu çatışma sırasında uyguladığı stratejiden şöyle bahsetmektedir:

“İskitlerin kralı Atheas, çok daha kalabalık Triballi kabilesine karşı mücadele etmekteydi. [Atheas] eşek ve sığır sürülerinin yanında kadınlar, çocuklar ve muharip olmayan unsurların tamamının düşman güçlerinin arkasına götürülmesini istedi. [Onların] mızraklarını

⁴¹ Strab. VII.3.18.

⁴² Buna rağmen Andrews (*Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis, 7th to 1st century BCE*, 41-43) özellikle Iustinus’taki veriler dikkate alındığında Ateas’ın ülkesinin Dobruca Bölgesi olduğunu öne sürmektedir.

⁴³ Plut. *mor.* 334 B (Büyük İskender’in Talihi ve Erdemi Üzerine/*Peri tes Aleksandrou tykhes e aretes/De Alexandri magni fortuna aut virtute*).

⁴⁴ Plut. *mor.* 174 F (Kralların ve Komutanların Söylemleri/*Basileon apophthegmata kai strategon/regum et imperatorum apophthegmata*).

⁴⁵ Iust. IX.2.

⁴⁶ Frontin. *strat.* II.4.20 (rex Scytharum, Atheas); Lucian. *Macr.* XLII.10 (Skythos Basileus, Atoas); Clement. *Strom.* V.5 (Basileus Skythos, Atoias). Antik kaynak atıfları için ayrıca bk. J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompus”, 39.

önlerinde tutarak havada taşımalarını emretti. [Atheas] sonrasında daha uzaktaki İskit kabilelerinden kendisine takviye gelmekte olduğu söylentisini her yere yaydı. Bu beyanıyla düşmanını geri çekilmeye zorladı”.⁴⁷

Polyainos, Ateas’ın uyguladığı bu stratejiyi benzer ifadelerle şöyle aktarmaktadır:

“İskitler Triballoi’ye karşı savaşa girmek üzereyken, [Atheas] çiftçilerine ve at bakıcılarına düşmanla savaşmaya başladıklarını görür görmez toplayabildikleri kadar çok sayıda at sürüsüyle kendilerini olabildiğince uzak bir mesafede göstermeleri emrini verdi. Triballoi, bu kadar çok sayıda asker ve atı ve kaldırdıkları toz miktarını uzaktan görünce, onların [düşmanlarının] yardımına Kuzey İskit topluluklarının koştuğunu sandılar; böylece korkup kaçtılar.”⁴⁸

Her iki yazar da savaş stratejileri bağlamında konuya değindiklerinden çatışma için bir tarih vermemektedirler. Başka kaynaklar da değinmediğinden bu çatışmanın sebebi ve detayları hakkında bilgi sahibi değiliz. Bu sebeple Frontinus ve Polyainos’un bu iki metni karşılaştırılarak bu çatışma hakkında bazı çıkarımlarda bulunulabilir. Frontinus kadınlar ve çocukların ellerinde havaya kaldırdıkları mızraklarla ve yanlarına eşekler ve sığırlar katılarak kalabalık bir grupla, Polyainos ise atlar kullanılarak oluşturulan toz bulutuyla düşmanın arkadan kalabalık destek birlikleri geldiğine dair korkuya kaptırıldığını ve geri çekilerek kaçmak zorunda kaldığını bildirmektedirler. Frontinus bu sahte destek birliklerini “uzaktaki İskitler”, Polyainos ise “Kuzey İskitleri” (τοὺς ἄνω Σκύθας) olarak ifade etmektedir. Bu ifadelerle Ateas’ın Kuzey’den destek alabilecek bir konumda olduğu, dolayısıyla egemenlik alanının Olbia çevresine kadar uzandığı ima edilmektedir.⁴⁹ Hem Frontinus hem de Polyainos’un ilgili metinlerinde bir diğer nokta İskitlerin eşek, sığır ve at sürülerinin yanında köylülerinin ve seyislerinin de savaşa katılmış olmasıdır. Bunlar dikkate alındığında Ateas’ın egemenliği altındaki İskitlerin bölgeye çok daha önceden yerleşmiş oldukları önerilebilir. Zaman içinde de Triballoi ile toprak kavgasına girişmişlerdir. Triballoi büyük ihtimalle bu çatışma sonucunda Tuna Nehri boylarından güney-batıya doğru geri çekilmek zorunda kalmıştır.⁵⁰ Ateas ise Triballoi hala

⁴⁷ Frontin. *strat.* II.4.20.

⁴⁸ Polyain. *strat.* VII.44.1.

⁴⁹ MÖ IV. yy.’ın ortalarından itibaren Tuna Nehri’nin güneyinde de güçlü bir şekilde var oldukları hakkında bk. J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompus”, 30.

⁵⁰ B. İskender, MÖ 335/4 yılında gerçekleştirdiği Tuna Seferi sırasında nehrin biraz güneyinde yaşayan Triballoi’yi üç kez ardı ardına yenilgiye uğratmıştır (Arr. *Anab.* I.2.1). Tuna Nehri boyunca yaşayan Triballoi hakkında ayrıca bk. Strab. VII.5.12.

gücünü koruduğundan onları takip ederek savaşı sürdürme gereği duymamıştır.⁵¹

Ateas, Triballoi'yi sürdükten sonra egemenlik alanını Tuna Nehri'nin güneyine Histria kentine doğru genişletmeyi amaçlamıştır. Bu amacını gerçekleştirmek için II. Philippos ile bir antlaşma yapmıştır. Iustinus, II. Philippos'un Ateas'a karşı İskit seferi anlatımını başlattığı giriş kısmında Ateas'ın Histria kenti ile giriştiği zorlu savaşı şöyle aktarmaktadır:

“O dönemde İskitlerin kralı Atheas idi ve [Atheas] Istrialılarla yaptığı savaştan bunalarak Apollonia halkı aracılığı ile [II.] Philippus'tan yardım arayışı içine girdi ki böylelikle onu [II. Philippos'u] Scythia tahtına varis olarak benimseyebileceği anlayışında olduğunu gösterdi. [2] Istria kralının ölmesiyle İskitler hem savaş korkusundan hem de [II. Philippus'tan gelebilecek] yardım ihtiyacından kurtuldular. [3] Böylelikle Atheas, Macedonialıları geri çevirerek ne yardımlarına muhtaç ne de [onların] boyunduruğu altına girme niyetinde olduğunu bildiren bir mesajın [II.] Philippus'a gönderilmesi emrini verdi [4] çünkü İskitler kendilerine karşı savaş alanlarında üstün oldukları Macedonialıların korumasına artık ihtiyaç duymadılar ve de o [Atheas] hayatta bir oğlu olduğundan varis de istemedi”⁵²

Bu metinde MÖ VII. yy.'da Miletoslular tarafından kurulduğu bilinen Histria/Istros (Romanya/Istria) kenti kralının (*rex Histrianum*) yönetimi altında yaşayan “Histrianoi” kavmine atıfta bulunmaktadır. Histria, Tuna Nehri Deltası'nın güneyinde yer alan ilk önemli kent olup sırasıyla güneyine doğru yine sahil şeridinde Kallatis (Romanya/Mangalia) ve Tomis (Romanya/Constantza-Dobrugea) kentleri bulunmaktadır.⁵³ Ateas, MÖ 360'lı yılların başı itibarıyla her ne kadar Tuna Nehri'nin güneyindeki Kallatis kentini egemenliği altına almayı başarmış olsa da muhtemelen güçlü surlarından dolayı kuzey komşusu Histria kentini ele geçirmeyi başaramıyordu. Histria'nın MÖ 480 yılı civarından itibaren sikke basmaya başladığı gözükmektedir.⁵⁴ Aristoteles muhtemelen Peloponnesos Savaşları (MÖ 431-404) sırasında Atina'nın desteğiyle kent yönetiminin oligarşiden demokrasiye geçtiğini, dolayısıyla kentin siyasi anlamda *polis* statüsünde sağlam surlara sahip olduğunu ima etmektedir.⁵⁵ Histrialılar (Odessoslularla birlikte)

⁵¹ Yukarıda bahsettiğimiz üzere Triballoi, kendilerine MÖ 424 yılında saldıran Odrysia kralı I. Sitalkes'i öldürebilecek kadar güçlüdür.

⁵² Iust. IX.2.1-4.

⁵³ Strab. VII.5.12.

⁵⁴ M. H. Hansen - T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, (Oxford: 2004), 933.

⁵⁵ Aristot. *pol.* V.1305b.

Kallatis'in MÖ 313 yılında Lysimakhos'a karşı başlattığı ayaklanmaya destek vermişlerdir ve güçlü surlarıyla kuşatmaya direnmişlerdir. Kallatisliler bu savaş sırasında "topraklarının sınırlarında olan İskitler ve Thrakialıları da" bir antlaşma ile saflarına çekmeyi başarmışlardır. Thrakialılar taraf değişirse de İskitler bir meydan savaşında yenilinceye kadar onlarla birlikte savaşmaya devam etmişlerdir.⁵⁶ Diodoros'un ilgili metni özellikle bir konuda aydınlanmamızı sağlamaktadır; tıpkı daha sonra Lysimakhos döneminde olduğu gibi Hellen kökenli halkları da içinde barındıran Histria kent yönetimi; sınırlarında, Tuna Nehri'nin her iki yakasında yaşayan Thrakia (muhtemelen Getai)⁵⁷ kabileleriyle ittifak yaparak Ateas'a karşı savaş başlatmış olabilir.

Diğer yandan ittifakın da ötesinde Getai kralı Kothelas/Kithelas'ın Histria kentini yönetmiş olabileceği görüşünün gözden geçirilmesi gerekmektedir.⁵⁸ Bilakis Kothelas'ın Histria değil de daha güneyde Bulgaristan Varna yakınlarındaki Odessos⁵⁹ kenti ile ittifak yaparak buraya hükmetmiş olma ihtimali daha güçlü gözükmektedir. Yaklaşık dokuz yüzyıl sonra *Getica* (Goth Tarihi) adlı eseri yazan Iordanes, olayları geniş bir perspektiften ve önemine binanen aktararak Odessos kentinin Kothelas komutasındaki Getai tarafından yönetildiğini şöyle aktarmaktadır:

"Sonrasında Büyük İskender'in babası [II.] Philippus Gothlarla ittifak yaptı ve Kral Gudila'nın [Kothelas'ın] kızı Medopa'yı [Meda'yı] eşi olarak aldı, bu evlilik sayesinde Macedon Krallığı'nın daha da güvenli hale gelmesini sağlayabilecekti. Tarihçi Dio'nun aktardığına göre, [II.] Philippus bu dönemde paraya gereksinim duyduğundan askerleriyle sefere çıkmaya ve Moesia [Eyaleti] kenti olan Odessos'u yağmalamaya karar verdi. [Bu kent] komşu Tomis kenti sebebiyle Gothlara tabi olmuştu. Bunun üzerine Gothların 'Kutsal Adamlar' denilen rahipleri birdenbire Odessos'un kapılarını açarak onları [yağmalamaya gelen düşmanı] karşılamaya çıktılar. Arplar taşıyorlar, karlı cüppeler giyiyorlar ve atalarının tanrılarına Macedonialıları vazgeçirmek ve lütufta bulunmak için yalvarırcasına ezgiler söylüyorlardı. Macedonialılar onların kendileriyle buluşmak için oldukça güvenle geldiklerini görünce şaşırıldılar ve denilebilir ki silahlılar silahsızlar

⁵⁶ Diod. XIX.73.1-6.

⁵⁷ Diodoros'u doğrular şekilde Arrianus'a göre de (*An.* I.2.5) Getai halkı Tuna Nehri'ne kadar uzanan alanda buğday tarlalarına sahipti ve yerleşim yerlerinden birisi nehirden yaklaşık dört mil uzaklıktaydı (*An.* I.4.5). Bunlar aynı zamanda geçimlerini balıkçılıktan sağlamak ve daha çok çapulculuk yapmak için nehir boyunca yeraltı sığınakları inşa etmişlerdi (*An.* I.3.6).

⁵⁸ Bu görüş hakkında bk. J. R. Gardiner-Garden, "Ateas and Theopompus", 30-31.

⁵⁹ Kent surlarına dair arkeolojik bir kalıntıya rastlanmamıştır. Bk. Hansen - Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, 936.

karşısında dehşete düştüler. Çok geçmeden çatışma pozisyonu almış oldukları hatlarını bozdular ve sadece kenti yıkmaktan vazgeçemediler ve hatta savaş hakkı olarak kent dışında ele geçirmiş olduklarını da geri verdiler. Sonunda ateşkes yaptılar ve kendi ülkelerine geri döndüler”.⁶⁰

Bu anlatımı ilginç kılan Odessosluların kendilerine olan güvenleri sayesinde kentlerini yıkımdan kurtardıklarına vurgu yapılması ve düşünülenin aksine⁶¹ II. Philippos’un Kothelas’ın kızıyla evliliğinin kentin teslim olmasıyla aynı anda gerçekleştiğinin ima edilmesidir. Aslında muhtemelen Ateas’ın müttefiki daha kuzeydeki Tomis kenti ile anlaşmazlık yüzünden Kothelas’nın yönetimini kabul etmiş olan Odessoslular, II. Philippos’a şartlı teslim olmuşlardır. Evlilik ve haraç karşılığında kentlerini saldırdan kurtarmışlardır. Bu bağlamda Tomis kentinin bu olaydan sonra değil de⁶² daha önce gerçekleşen Ateas ve II. Philippos ittifakına tabi olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Ayrıca metinde II. Philippos’un paraya ihtiyaç duyduğu belirtildiğinden MÖ 340/339 yılındaki Perinthos ve Byzantion kuşatmalarından hemen önce veya esnasında Odessos kentini kuşatma ihtimali önerilmiş olsa da⁶³ bu olay daha önceden MÖ 342 yılından sonraki bir dönemde gerçekleşmiş olabilir.

II. Philippos’un Kothelas’ın kızı Meda/Medas/Medopa ile evliliği için kesin bir tarih verilememektedir.⁶⁴ Athenaios, yazar Satyros’tan alıntı yaparak II. Philippos’un yirmi iki yıl boyunca yaptığı evlilikleri sıraya koymaktadır. Buna göre II. Philippos, MÖ 357 yılında Molossoi Krallığı’nı ele geçirdikten sonra Olympias ile evlenmiştir. O daha sonra Thrakia’yı boyunduruk altına aldığı Thrakialıların kralı Kithelas/Kothelas kızıyla birlikte ve pek çok hediyeyle huzuruna çıkmıştır. II. Philippos, Kithelas’ın kızıyla da evlenerek onu hali hazırdaki eşi Olympias’ın yanına katmıştır. Sonrasında da Attalos’un

⁶⁰ Iord. *Get.* X.65. Iordanes, kaynağı olarak “Dio”dan (Cassius veya Chrysostom) alıntı yapsa da bu bilgi nihayetinde iddia edilen olayın çağdaşlarından olan Theopompos’tan alınmış olabilir; onun Tarih adlı eserinin kırk altıncı kitabında Getai’nin “kitharalar taşır ve kitharalar çalarken uzlaşmalarını yürüttükleri” aktarılmaktadır. Bk. apud Ath. *Deip.* XIV.24/627; J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompos”, 32; Z. H. Archibald, *The Odrysian Kingdom of Thrace*, (Oxford: 1998), 237.

⁶¹ Evliliğin MÖ 342 yılında gerçekleştiği önerisi için bk. J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompos”, 32.

⁶² J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompos”, 32.

⁶³ MÖ 342 yılı önerisi için bk. J. J. Chu, *Thracians Among Others: A Study of “Thracianness” in Ancient Cross-Cultural Contexts*, Phd Thesis, (University of California Riverside: 2022), 56-57.

⁶⁴ Modern kaynaklarda sadece evliliğe değinilmektedir. Bk. A. Sobotkova, *The Valley of the Kings? Social Complexity of Inland Thrace during the First Millennium BC*, Phd Thesis, (University of Michigan: 2012), 49 dn. 40, 58.

yeğeni Kleopatra'yı yedinci eşi yapmıştır.⁶⁵ II. Philippos'un Kleopatra ile evliliğinin MÖ 338 veya 337 yılında gerçekleştiği dikkate alındığında Meda ile evliliği MÖ 357-338 yılları arasında bir tarihte vuku bulmuş olmalıdır. Ancak Athenaios, II. Philippos'un evliliğinin hangi Thrakia Seferi sırasında gerçekleştiğini net bir şekilde belirtmemektedir. Onun ilgili metninde geçen II. Philippos "Thrakia'yı boyunduruk altına aldı" ibaresiyle MÖ 342-340 yılları arasındaki Tuna Nehri Bölgesi'ne kadar uzanan başarılı seferi kastedilmiş olabilir; MÖ 342 yılında diğer Getai kralı Kersobleptes'in de yenilgiye uğratılmış olması bu görüşü desteklemektedir.⁶⁶

Özetlemek gerekirse; II. Philippos, büyük ihtimalle MÖ 342 yılındaki Thrakia Seferi'ni başlatmadan önce Ateas'a bağlı İskitlerle ittifak yapmıştır. Ateas bu tarihten önce Tuna Nehri çevresinde yaşayan Triballoi'yi daha güney-batıya sürmüş, nehrin güneyinde ve sahildeki Histria kentine saldırmış ancak burasını ele geçirememiştir. Bu sırada daha güneydeki sahil kenti Odessos'un düşmanı olan Tomis kentiyle ittifak yaptığı anlaşılmaktadır. Bu süre zarfında Odessos, Histria ve Getai ittifak yapmıştır. Ancak Odessos ve Getai çok fazla direnmeden II. Philippos'un egemenliğini kabul etmişlerdir. Odessos'un daha da güneyinde yer alan Apollonia Pontica (Sozopol) kentinin⁶⁷ ise aracı konumuna binaen II. Philippos-Ateas ittifakı içinde yer aldığı gözükmemektedir. Veraset teklifini götüren Apollonialıların amacı da bölgedeki Getai'ye karşı gerçekleşmiş olan bu ittifakın savaşını kazanmasını sağlamak ve II. Philippos'u destek konusunda ikna etmek olmalıdır.⁶⁸ Böylelikle Apollonialılar II. Philippos aracılığı ile sadece Getai değil İskit halklarına olan yükümlülüklerinden de kurtulabileceklerdir. Ancak bu durumda da II. Philippos'un zorla kabul ettirdiği bir yükümlülük altına girmiş olmaları söz konusudur.

Bütün bu süreçte Karadeniz ticaretinin yürütülmesinde çok önemli bir konumda bulunan Byzantion kenti Perinthos, Histria, Odessos ve Getai ile

⁶⁵ Ath. *Deip.* XIII.4/557d.

⁶⁶ Diodoros (XXI.12.3-5) daha sonra Lysimakhos'u tutsak eden ve sonra serbest bırakan Dromikhaetes isimli bir diğer Getai kralından daha bahsetmektedir. Diğer yandan II. Philippos'un Odrysia kralı I. Kotys'ın MÖ 359 yılında ölmesi ve akabinde, MÖ 356 yılından itibaren Thrakia'ya yönelik seferler düzenlediği de bilinmektedir. MÖ 352/1 yılındaki Thrakia seferi için bk. J. R. Ellis, "Philip's Thracian Campaign of 352-351", *Classical Philology* LXXII/1, (1977): 32-39.

⁶⁷ Hansen-Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, 931. Bu kentin konumu ve tarihçesi için ayrıca bk. M. Damyanov - K. Panayotova, "Apollonia Pontica and the South-Western Black Sea Coast in the Thracian and Antique Periods (Late 2nd Millennium BC to Early 1st Millennium AD)", R. Krauss et al. (eds.), *Prehistoric Mining and Metallurgy at the South East Bulgarian Black Sea Coast*, (Tübingen University Press: 2020), 247-294.

⁶⁸ J. R. Gardiner-Garden, "Ateas and Theopompus", 34.

birlikte hareket etmiş olmalıdır. Ateas, II. Philippos ile yaptığı antlaşma gereği veya öncesinde Byzantion kentini de tehdit etmiştir. Başlangıçta Byzantion kentini kuşatmayı göze almış ancak bu işi MÖ 340/339 yılında gerçekleştirmeye çalışacak olan II. Philippos'a devretmeyi uygun görmüş olmalıdır. Aleksandriyalı Clementus, Ateas tarafından Byzantion halkına gönderilen bir mektuptan şöyle bahsetmektedir:

“Ve [yazar] Aristokritos ‘Herakleodoros’a Karşı Duruşlar’ adlı eserinin ilk kitabında, şu anlama gelen bir mektuptan söz etmektedir. ‘İskitlerin Kralı Atoias’tan Byzantion halkına. Atlarımın suyunuzu içmesinden korkuyorsanız, gelirlerimi azaltmayın’.

Böylece Aristokritos’a göre,

‘barbar mecazî bir ifadeyle onlara savaş açmak üzere olduğunu açıklamıştı’⁶⁹.

Bu mektup II. Philippos ile yapılan ittifak gereği gönderilenlerden bağımsız olduğundan olayın tarihini belirlemek zordur. Ateas’ın bir noktada “gelirlerine” zarar vermeye devam etmesi halinde Byzantion’a savaş açmakla tehdit edebilecek kadar güçlü bir konuma geldiği teyit edilmektedir. Byzantion, bir anlamda büyük ihtimalle Kallatis veya Tomis gibi Ateas’a bağlı kıyı Karadeniz kentlerin ekonomik ve ticari çıkarlarına aykırı hareketlerde bulunduğundan bu tehditle karşılaşmış olmalıdır.

II. Philippos ve Ateas Arasındaki Mektuplaşmalar ve Nihai Savaş

II. Philippos, B. İskender’in Asya’daki başarılarının temelini hazırlayan güçlü bir Makedonya devleti kurmuştur. Başlangıçta küçük ve zayıf olan devlet yapısını zamanla sağlamlaştırmış ve dış politikada Thrakia Bölgesi’nde de tutarlı bir genişlemeyi amaç edinmiştir. O, MÖ 340/39 yılı itibarıyla Perinthos ve ardından Byzantion gibi bölgenin güçlü kentlerini de ele geçirme çabası içine girmiştir. Bu amacını gerçekleştirmek için başlangıçta Ateas ile ittifak yapmıştır. Ancak bu ittifak çok geçmeden bozulmuştur. Konuyla ilgili az sayıda ve dağınık olan antik kaynakların büyük kısmında II. Philippos’un Perinthos Kuşatması’ndan bir veya iki yıl öncesindeki bazı gelişmelerin yanında kısaca İskit Seferi ve akabindeki meydan savaşına değinilmektedir. İlgili kaynaklar geç dönemde yazılmış olsalar da verilerinin bu olaylarla ilgili aynı dönemde yazan Theopompos’un eserinden alınarak kullanılmış olması ihtimali yüksektir.⁷⁰ Bu edebi kaynak

⁶⁹ Clement. *Strom.* V.5.

⁷⁰ Ateas ve II. Philippos, Trogus/Iustinus, Satyros/Athenaios, Polyainos, Plutarkhos, Strabon, Frontinus, Lucianus, Clementus ve Iordanes gibi geç dönem yazarlarının eserlerinde pek çok anlatıma konu olmuştur. Bu yazarların (Trogus, Satyros, Plutarkhos, Strabon, Frontinus,

metinlerinde savaşa giden yolda her iki kral arasındaki diplomatik mektuplaşmalar öne çıkarılmaktadır. MS I. yy. yazarlarından Pompeius Trogus konumuzla doğrudan bağlantılı *Historiae Philippicae* (Philippos Tarihi) adlı eserinde bunlara detaylarıyla değinmiştir. Ancak onun bu eserinin sadece Iustinus (MS II. yy.) tarafından yazılmış olan *Epitome*'si (Özeti) günümüze ulaşmıştır. Trogus/Iustinus her iki kral arasında görüldüğü kadarıyla en az altı kez mektuplaşma olduğunu bildirmektedir.⁷¹

Ateas, yukarıda değindiğimiz ilk mektubunda Histrianoi kralına karşı II. Philippos'tan yardım alabilmek için ona ülkesini veraset edeceği sözünü vermiştir. MS IV. yy. başlarında yazan Paulus Orosius bu konuyu şöyle aktarmaktadır:

“O [II. Philippos] ve oğlu Aleksandrus aynı zamanda ülkeyi yağmalamak niyetiyle Scythia'ya geçtiler. O dönemde Atheas İskitler üzerine hükmetmekteydi. [Atheas] Istriani ile girdiği savaşta zor duruma düşünce Apollonia halkı aracılığı ile [II.] Philippos'tan yardım arayışı içine girmişti; ancak [Atheas] Istriani kralı ölür ölmez herhangi bir savaş tehdidi ve yardım ihtiyacından kendisini özgür hissederek [II.] Philippos ile yapmış olduğu ittifak antlaşmasını bozdu. Bunun üzerine [II.] Philippos, Byzantium kuşatmasını derhal kaldırarak bütün güçlerini harekete geçirdi ve İskitlere karşı savaş başlattı”.⁷²

Orosius'un Iustinus'un yukarıda alıntı yaptığımız metnini özetleyerek kullandığı açıktır. Bu metinde ek olarak vurgulanan nokta Ateas'ın II. Philippos ile bir antlaşma yapmış olmasıdır. Iustinus IX.2.3-4'te dolaylı ve muhtemelen abartılı olarak belirtildiği üzere; Ateas bu antlaşmayla II. Philippos'un hamiliğini ve hatta öldüğünde ülkesinin ona veraset olarak bırakılmasını kabul etmiştir. Antlaşmanın gereği olarak karşılıklı

Lucianus, Clementus) ilgili metinlerinin, olayların ilk elden gözlemcisi ve güvenilir tanığı sayılabilecek MÖ IV. yy. yazarı Khioslu Theopompos'un elli sekiz kitaptan oluşan ve İskitler hakkında 'etnografik' veya 'coğrafi' arasözlere veya pasajlara yer verilen ancak günümüze kadar ulaşmayan *Philippika* (Philippos Tarihi) adlı eserinden alıntılandığı düşünülmektedir. Bk. J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompos” ve *Two conceptions of the tribal geography of the Royal Scythian Empire in classical literary tradition*, MA Thesis, (Australian National University: 1981), 185-206; Vakauftsi, *The perception of the Scythians in Greek historiography (5th-3rd cent. BC). Images of the Other*, 93. Bu konuda ayrıca bk. A. A. Klymeonov, “The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation”, 95; N. G. L. Hammond, “The Sources of Justin on Macedonia to the Death of Philip”, *Classical Quarterly* XLI/2, (1991): 503.

⁷¹ Iust. IX.11.

⁷² Oros. *hist.* III.13.4; Andrews, *Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)*, 172.

hediyelerinde de bulunmuş olabilir.⁷³ Hatta Ateas bu kapsamda muhtemelen kızını II. Philippos ile evlendirmiştir. Bu antlaşma II. Philippos güney-batıda Perinthos ve Byzantion'u kuşatmaya başlamadan ve Ateas kuzeyden Histria gibi ittifaka yanaşmayan kentlere saldırmadan önce yapılmış olmalıdır.

Ateas, eşit şartlardaki bu antlaşmaya binaen Histrialılar karşısında yardım istediği sırada II. Philippos Byzantion'u kuşatmaktadır. II. Philippos Ateas'ın bu yardım isteğine akıllı bir karşı hamleyle cevap vermiştir. O, Byzantion'u kuşatmasının maliyetini karşılamak için para talebinde bulunan elçilerini Ateas'ın huzuruna göndermiştir:

“[II. Philippos] hali hazırda [Ateas'ın] çoktan uyması gereken bir ricası olduğunu söyledi, çünkü o [II. Philippos] onun yardımına askerler gönderdiğinde, o [Ateas] [II. Philippos'un] hizmetlerinin ücretlendirilmesini bir kenara bırakın yürüyüş süresince [askerlerinin] masraflarını bile ödememişti”.⁷⁴

Bu metne göre II. Philippos Ateas'ın yardım talebine olumlu bakmış ve hatta bir askeri birliğini göndermiştir. Bu birlik gerekli desteği verdikten sonra II. Philippos'un kuşatmayı devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu parayla geri dönecektir. Ancak Ateas bu birliklerin yürüyüş masraflarını dahi karşılamamış ve II. Philippos'a şu mesajı göndermiştir:

“Ateas, iklimlerinin sertliğine ve İskitlerin zenginliklerine zenginlik katmaktan çok uzak ve zar zor geçimlerini sağladıkları topraklarının çoraklığına gönderme yaparak, ‘böylesine büyük bir kralı [II. Philippos'u] tatmin edecek hazineye sahip olmadığı ve tamamen reddetmektense çok az karşılıklı bulunabilmeyi daha onur kırıcı olarak düşündüğü ve kaldı ki İskitlere mülkleriyle değil mertlik ve fiziksel dayanıklılıklarıyla değer biçilebileceği cevabını verdi”.⁷⁵

Bu metinde İskitlerin fakir ve İskit coğrafyasının çorak olduğuna ancak buna rağmen onların mert ve fiziksel anlamda dayanıklı olduklarına ve aynı zamanda II. Philippos'un hırsına vurgu yapılmıştır. Plutarkhos bu metnin benzerini şöyle aktarmaktadır:

⁷³ II. Philippos'un tümülüsünün bulunduğu yerde içinde yetmiş dört ok ucu ile keşfedilen *gorytosun* (ok kasesi) Ateas'ın hediyesi olma ihtimali hakkında bk. V. Schiltz, “Deux gorytes identiques en Macédoine et dans le Kouban”, *Revue Archéologique* II, (1979): 310. Bu buluntu hakkında ayrıca bk. M. Andronicos, *Vergina: The Royal Tombs and the Ancient City*, Tercüme: L. Turner, (Athens: 1984), 186; J. Tascher, *The Royal Sythians*, MA Thesis, (California State University: 1991), 88.

⁷⁴ Iust. IX.2.6.

⁷⁵ Iust. IX.2.7-9.

“Ateas [II.] Philippos’a şöyle yazdı: ‘Siz askerlere karşı savaşmayı öğrenmiş Makedonluların yöneticisisiniz, oysaki ben hem açlık hem de susuzluğa karşı savaşmayı becerebilen İskitlerin yöneticisiyim’”.

ve metinde şöyle devam edilmektedir:

“o [Ateas] atını tımar etmekle meşgul olurken, [II.] Philippos’tan gelen elçilere [II.] Philippos’un bunu yapıp yapmadığını sordu”.⁷⁶

Plutarkhos’un bu nükteli metninde Iustinus’unkine kıyasla bazı ek noktalar göze çarpmaktadır. Makedonluların meydanlarda İskitlerin ise hem açlık hem de susuzluğa karşı direnç göstererek vur-kaç taktikleriyle savaş kazanmada üstün oldukları belirtilmektedir. Bu bağlamda İskitlerin savaşlarında kullandıkları atın önemine vurgu yapılmakta ve Ateas’ın kendisinin atını kuşandırarak yani savaşa hazır olduğu mesajı iletilmektedir. Plutarkhos nüktedanlığını şu şekilde ileri götürmektedir: Ateas “En iyi flüt çalgıcısı Ismenias’ı bir çatışmada ele geçirdikten sonra onun bir melodi çalmasını istedi. [Ismenias] herkesin takdirini kazanırken Ateas atının kişnesinin kendisine daha fazla zevk verdiğine dair yemin etti”.⁷⁷ Çalgıcı

⁷⁶ Plut. *mor.* 174 F.

⁷⁷ Plut. *mor.* 174 F. Normal şartlarda atın kaşağılanması işinin Hellas’ta sadece bir köle tarafından yapılabileceğine dair yorum için bk. C. Lact, *The Greek View of Barbarians in the Hellenistic Age, As Derived from Representative, Literary and Artistic Evidence from The Hellenistic Period*, PhD Thesis, (University of Colorado: 2009), 209. Usta müzisyenler boyacılar ve parfümcüler gibi zanaatkar ve tüccarlarla aynı seviyeye konulmakta ve müzik aletinde ustalığın insanı küçük düşürdüğünü düşünenlerden birisinin Antisthenes olduğu, onun Ismenias’ı değersizleştirme örneğiyle verilmektedir (Plut. *Per.* I.5). Bu tespit Plutarkhos’un hoşuna gittiğinden Ateas ile bağlantılı benzer örneklemesini üç kez tekrar etmiştir. İkinci tekrar için bk. Plut. *mor.* 334 B: “...İskit kralı Ateas flüt oyuncusu Ismenias’ı esir olarak aldı ve bir şöleninde onun [flüt] çalması emrini verdi. [Dinleyicilerin] geri kalanı zevk alıp alkışlarken, Ateas atının kişnesinin [kulağına] daha tatlı geldiğine dair yemin etti...”. Plutarkhos, üçüncü tekrarında Theophrastos, Aristoteles ve Homeros’tan okumalar yerine tiyatrodan müzik dinlemeyi yeğleyen Epiküroscuları “İskitli Ateas” örneği vererek eleştirmiştir. Bk. *mor.* 1095 F (Epiküros Tarzında Hoş Bir Hayat Sürmek Mümkün Değildir/*Hoti Oude hedeos ksen estin kata Epikourown/Non posse suaviter vivi secundum Epicurum*). Ismenias’ın pekte iyi çalgıcı olmadığı hakkında bk. *mor.* 632 C (Masa-Konuşması II/*Symposiaka/Quaestiones Convivales*); Plut. *Demet.* I.6. Bu konuda ayrıca bk. E. S. McCartney, “Some Greek Ideas About Too Great Proficiency”, *Classical Outlook* XXXV/2, (1957): 17-19. Ayrıca Plutarkhos (*mor.* 334 A-D, E; 335 E), aktörlere, müzisyenlere, resamlara ve heykeltıraşlara sahip çıkan B. İskender’i sanatı desteklemeyen diğer krallarla (Syrakusalı Dionysios, Pheraili Alexandros, İskit kralı Ateas ve kendi babası II. Philippos) karşılaştırmıştır. Ayrıca bk. D. L. Gilley, *Damn With Faint Praise: A Historical Commentary on Plutarch’s on the Fortune or Virtue of Alexander the Great*, (University of Missouri: 2009), 59. İskitlerin içi boş kaval şeklinde çubukları *hippake* yapımı için atlarını sağmada kullandıklarına dair muhtemelen Hellenlerin iddiası hakkında bk. D. Braund, “Analogy, polarity and morality in Scythian Hippake: Reflections on Herodotus, Histories 4.2”, *Археологія і давня історія України* II/27, (2018): 430.

Ismenias'ın becerisi, zekâsı ve hayat tarzı pek çok anekdotun konusu olduğundan böylesine bir buluşmanın anlatıma nüktedanlık katmak için uydurulmuş olma ihtimali bulunmaktadır. Diğer yandan Ismenias'ın II. Philippos'un sarayına davet ettiği ve diplomaside kullandığı müzisyenlerden birisi olabileceği önerilmiştir.⁷⁸ Buna rağmen Ateas'ın Ismenias'ı bölgedeki Hellen kentlerine karşı yürüttüğü savaşlardan birisinde esir almış olması ihtimalinin de dikkate alınması gerekmektedir.

II. Philippos'un Byzantion Kuşatması sırasında katlanmış olduğu kayıpları telafi etme arzusu Ateas ile düşmanlıkların başlaması için yeterli sebebi oluşturmuştur. Ateas'ın red mesajı karşısında II. Philippos'un aldığı tavır şöyle aktarılmaktadır:

“Bu mesajla alaya alınan [II.] Philippus Byzantium kuşatmasını kaldırdı ve İskitlerle savaşa girişti. İlk olarak sakinleştirme maksadıyla onların güven içinde oldukları teminatını vermek için elçiler gönderdi; Byzantium'u kuşatırken Ister'in [Tuna'nın] ağzında dikmek üzere Hercules'e [Herakles'e] bir heykel adanmış olduğunu ve tanrıya olan bu adağını gerçekleştirmek için engelsiz bir geçiş ricasında bulunduğunu, çünkü İskitlerin dostu olarak gelmekte olduğunu Atheas'a bildirdi. Atheas eğer onun amacı sadece bu adağı yerine getirmek ise heykelin kendisine gönderilmesine izin verilmesini talep etti ve eğer o [II. Philippos] İskitlere rağmen heykeli dikecek olursa, geri döndüğünde bunu yıkacağına ve onun [heykelin] pirinçini ok uçlarına çevireceğine dair ant içti”.⁷⁹

Yukarıda alıntı yaptığımız Orosius'un metninde de II. Philippos'un Byzantion Kuşatması'nı kaldırdığı ve Ateas'a savaş açtığı net bir şekilde belirtilmektedir. II. Philippos, bu metinden de anlaşılacağı üzere, Herakles'in bir heykelini dikerek adakta bulunmak için muhtemelen sınırı oluşturan Odessos kentinin de kuzeyine Tuna Nehri'ne kadar yürüyeceğini önceden bildirmiştir. Ancak onun gerçek niyetinin ne olduğu belli değildir. Aşağıda açıklayacağımız üzere II. Philippos'un bir askeri strateji uzmanı olduğu bilinmektedir. Ateas ise aralarındaki geçmişe dayalı hukuka binaen II. Philippos'un gerçek niyetini öğrenmek için bu eylemi onun adına kendisinin gerçekleştirebileceği mesajını iletmiştir. Ancak II. Philippos'un Ateas'ın bu teklifine rağmen ordusuyla harekete geçmiş olması tedirginlik oluşturmuştur. Ateas'ın da İskit geleneğine yakışır şekilde bu heykeli parçalayıp ok uçlarına çevireceği sözleriyle savaşa hazır olduğu mesajını kendisine iletmişti öne

⁷⁸ J. R. Gardiner-Garden, “Ateas and Theopompus”, 33.

⁷⁹ Iust. IX.2.10.

sürülmektedir.⁸⁰

Nihayetinde iki ordu savaş meydanında karşı karşıya gelmiştir. Bu noktada şöyle devam edilmektedir:

“[14] Her iki tarafta da hislerin tahrik edilmesiyle bir çatışma gerçekleşti. İskitler cesaret ve sayı olarak daha üstün olsalar da [II.] Philippus’un ustalığı karşısında yenildiler [15] Yirmi bin genç erkek ve kadın esir düştü ve çok sayıda büyükbaş hayvan ele geçirildi ancak [ganimet olarak alınanlar arasında] altın ve gümüş yoktu. [16] Yirmi bin iyi kısırak damızlık olarak Macedonia’ya gönderildi”.⁸¹

Iustinus’un eserinden faydalanan Orosius da aynı bilgileri vermekte yalnız damızlık olarak ele geçirilen ve Makedonia’ya götürülen yirmi bin kısıraktan söz etmemektedir.⁸² Frontinus, hem Iustinus hem de Orosius’un II. Philippus’un bir savaş hilesiyle (*astu Philippi vincuntur*) zafer kazandığı şeklindeki bildirimini şöyle detaylandırmaktadır:

“[II.] Philippus, birliklerinin İskitlerin saldırısına dayanamayacağından korkarak süvarilerinin en güvenilir olanlarını arkada konuşlandırdı ve onlara [süvarilerine] asker arkadaşlarının hiç birinin çatışmayı bırakarak savaş alanını terk etmesine izin vermemeleri ve geri çekilmekte ısrar edenleri öldürmeleri gerektiğini bildirdi. Bu emir en ürkek olanları bile kendi yoldaşları tarafından değil düşman tarafından öldürülmeyi tercih etmeye teşvik etti ve [II.] Philippus’un savaşı kazanmasını sağladı”.⁸³

Lucianus *Macrobii/Makrobioi* (Uzun Hayatlar) adlı eserinde “İskitlerin kralı Atoas’ın doksan yaşın üstüneyken Danube Nehri yakınında [II.] Philippus’a karşı savaştığını” bildirmektedir.⁸⁴ Ateas’ın çok yaşlı olmasından dolayı II. Philippus’un uyguladığı bu stratejiye karşılık verememiş olması ihtimali dikkatlerden kaçmamalıdır. Ayrıca çatışmanın Tuna Nehri yakınında gerçekleştiği ve çok sayıda esir alındığı görülmektedir. Bu da “Küçük Skythia” olarak adlandırılan Dobruca Bölgesi’nde yoğun bir İskit nüfusu olduğunu teyit etmektedir.⁸⁵ Ancak II. Philippus’un nakit paraya çevrilecek altın veya gümüş yerine bol miktarda büyük baş hayvan ve kısırak

⁸⁰ Tam tersine ok uçlarından bronz kazan yapılması, dolayısıyla birlik ve beraberlik mesajı verilmesi konusunda bk. Hdt. IV.81.1-6.

⁸¹ Iust. IX.2.14-16.

⁸² Oros. *hist.* III.13.4; Andrews, *Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)*, 172.

⁸³ Frontin. *strat.* II.8.14.

⁸⁴ Lucian. *Macr.* XLII.10.

⁸⁵ Bölgedeki İskit nüfusunun yoğunluğu konusunda ayrıca bk. Strab. VII.3.13; 4.5.

ele geçirdiği bildirilmektedir.

Bu noktada şu kritik soru sorulabilir. İskitlerin bu kadar çok sayıda esir vermesinin sebebi ne olabilir? Normal şartlarda İskit ordularının, I. Dareios'un güçlü ordusuyla MÖ 513 yılında gerçekleştirdiği İskit Seferi ve İskitleri takip örneğinde olduğu gibi, herhangi bir savaşa girmeyi tercih etmedikleri ve bu sırada kadınlarını ve çocuklarını gizledikleri bilinmektedir. Bunun sebebi uzun süreli takibe dayanıklı İskit ordularının doğrudan meydan savaşına girmektense geri çekilerek vur kaç taktikleriyle düşmanı oyalamaları, yormaları ve nihai zafer kazanmalarıydı. Ateas'ın da II. Philippos'un ağır zırhlı phalanks birlikleri ve uzun mızraklı elit zırhlı süvarilerden oluşan⁸⁶ güçlü ordusuna karşı meydan savaşını tercih etme ihtimali normal şartlarda zayıf gözükmektedir.

Bu durumda, ilgili tarihi verilerde muhtemelen bilinçli olarak belirtilmese de, II. Philippos'un Ateas'ı meydan savaşına zorlama ihtimalinin dikkate alınması gerekmektedir.⁸⁷ Bunun için onun bir savaş hilesine başvurması gerekmektedir. II. Philippos öncelikle, karşılıklı mektuplaşmalarda ima edildiği gibi kendisinin barışçıl bir şekilde bölgeye gelme niyetinde olduğunu bildirmiştir. Her ne kadar Histrianoi kralı ölse de Histrianoi'nin teslim olduğuna dair herhangi bir delil bulunmamaktadır. Bu sebeple II. Philippos, Histrianoi'yi tamamen kontrol altına almak için Ateas'a yardımda bulunma niyetini belirtmiş ve harekete geçmiş olabilir. Onun bu niyetini öne sürerek Ateas ile Tuna Nehri yakınlarında görüşmüş olması ihtimali bulunmaktadır. Ancak finansal destek meselesinden dolayı her iki taraf da antlaşmaya varamamıştır. II. Philippos, muhtemelen bu barışçıl görüşmeyi fırsata çevirerek meydan savaşından önce İskitlerin yirmi bin kadın ve gencini esir almıştır. Onun bu kadar insanı ve hayvanı kolaylıkla esir almasının sebebi Ateas'ın yukarıda bahsettiğimiz Triballoi'ye karşı uyguladığı strateji olabilir. Ateas ordusunu büyük ve güçlü göstermek için bu kalabalık insan güruhu ve hayvanları beraberinde getirmiş olabilir. Ancak II. Philippos'un onları tutsak ve hayvanlarını ganimet olarak alan akıllı manevrası karşısında çaresiz kalarak meydan savaşına girmeye zorlanabilirdi. II. Philippos esir aldığı bu insanları meydan savaşında öne sürmüş olabilir. Frontinus'un yukarıda alıntı yaptığımız metninde bahsi geçen korkak olanların arkasına süvarilerin yerleştirilmesiyle meydan savaşının

⁸⁶ MÖ IV. yy. savaşlarında ağır zırhlı birliklerin gittikçe artan önemi hakkında bk. A. A. Kleymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 98.

⁸⁷ R. E. Gaebel, *Cavalry Operations in the Ancient Greek World*, (Norman 2002), 153; F. E. Ray, *Greek and Macedonian Land Battles of the 4th Century BC: A History and Analysis of 187 Engagements*, (Jefferson: 2012), 130.

kazanıldığına dair stratejik yaklaşım çok gerçekçi durmamaktadır. Burada korkak olanlar kimlerdir? Aslında II. Philippos tarafından esir alınmış ve savaş meydanına sürülmüş olan İskitli sivil halk mıdır? Aşağıda savaşın sonuçlarıyla ilgili olarak da açıklayacağımız üzere Iustinus/Trogus'un başvurduğu Theopompos'un eserinde II. Philippos'un askeri başarıları övülmüş olduğundan bu olaya kasıtlı olarak değinilmemiş olabilir.

Başta Diodoros olmak üzere antik yazarların bu çatışma ve sonuçlarına değinmemiş olması çatışmanın kısa sürdüğü görüşünün desteklenmesine yol açabilmektedir.⁸⁸ Savaşın kısa sürmesinde II. Philippos'un ordusunun önemli bir kısmıyla savaşa katılmış olmasının etkisi olmalıdır. Alınan esir sayısının büyüklüğü de Makedonia ordusunun gücünü teyit etmektedir.⁸⁹ Onun Perinthos ve Byzantion kuşatmaları sırasında otuz bin kişilik bir orduya sahip olduğu bildirilmektedir.⁹⁰ Doğu Thrakia'da daha önce gerçekleştirdiği seferiyle önem ve ölçek bakımından aynı seviyede olmasa da⁹¹ kuşatmalar sırasında kullandığı aynı orduyla İskit Seferi'ne çıkmış olması ihtimali yüksektir. Bu durumda yukarıda Iustinus'un metninde de geçtiği üzere İskit ordusunun sayısı otuz binden fazla olmalıdır. Ancak Ateas'ın kendisinin de belirttiği üzere kıt askeri kaynakları ve Histrianoi ile yakın zamanda gerçekleştirdiği zorlu savaşlar ordusunu yıpratmış olabilir. Bir de onun bu zor durumuna muhtemelen savaş öncesinde esir alınmış ve askerlik yaşına gelmiş olan gençler eklenebilir. Bu sebeplerle Ateas, II. Philippos'un güçlü phalanks ve ağır süvari birlikleri karşısında savaşan hafif okçu süvarilerini fazla direnmeden geri çekmek zorunda kalmış olmalıdır. O, böylelikle ordusunun tamamının yok edilmesinden kurtarmış ve hatta bu birlikleri, aşağıda açıklayacağımız üzere, Triballoi ile ittifak yaparak geri dönüş yolunda II. Philippos'un ordusuna saldırarak yenmeyi başarmıştır. Yaşlı Ateas ise bir süre sonra ölmüş ve yerine oğlu geçmiştir.⁹²

⁸⁸ A. A. Kleymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 94-99.

⁸⁹ Diğer yandan onun ordusunun küçük bir kısmıyla savaşa katıldığı hakkındaki görüş ve tartışma için bk. A. A. Kleymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 97.

⁹⁰ Diod. XVI.74.5.

⁹¹ A. A. Kleymeonov ("The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 97) bu konuda P. Delev'e ("Philip II i Aleksadr Veliki v Severna Trakiya/Philip II and Alexander the Great in Northern Thrace", *Proceedings of the Ruse Regional Museum of History. Book XII. The World of the Getae*, Ruse: 2008, 9) atıfta bulunmaktadır.

⁹² Ateas'ın bir oğlu olduğuna dair bk. Iust. IX.2.4.

II. Philippos'un İskit Seferi muhtemelen ilkbahar mevsiminin başından MÖ 339 yılı Temmuz-Ağustos aylarına kadar sürmüştür.⁹³ Herhangi bir altın veya gümüş para ganimetinin ele geçirilememiş olmasından onun bu seferinin temel sebebinin Iustinus'un metninde aktarıldığı gibi sadece para gereksinimi olmadığı önerilmiştir. Bu kapsamda onun İskit Seferi'nin amacıyla ilgili başka görüşler de ortaya atılmıştır. Bunlardan birincisi Doğu Thrakia'daki kuşatmalarda başarısız olan ordusunun moralini yükseltme arzudur; ikincisi Batı Karadeniz kıyı Hellen kentleri üzerinde hâkimiyeti sağlamaktır; üçüncüsü kızı ile evlendiği Kothelas'a destek vermektir ve sonuncusu da Tuna Nehri'nin güneyine doğru Balkanlardaki İskit yayılması ve nüfuzunu sonlandırmaktır.⁹⁴ Bu görüşlerin tamamı arasında II. Philippos'un acil paraya ihtiyaç duymasının yanında güneye doğru İskit yayılmasını önleme arzusu öne çıkarılabilir. O İskit Seferi'nden hemen sonra uzun süreden beri niyetlendiği güçlü Atina *polis*i ile savaşa girişmiştir.⁹⁵ Dolayısıyla II. Philippos Atina'ya karşı girişeceği savaşta başarı elde etmek için gerekli finansal desteği sağlamak yanında Ateas'a bağlı Dobruca Bölgesi'nde sayıları gittikçe artan İskit halklarının Balkanlardaki nüfuzuna darbe indirme gereği duymuş da olmalıydı. Böylelikle o, bu süreçte Ateas'ın Tuna Nehri'nin güneyindeki Karadeniz kıyısı Hellen kentlerinden haraç toplamasını engelleyerek bu kentlerden hem siyasi hem de finansal destek sağlayabilecekti. Bu kentler aracılığı ile belli bir dereceye kadar Karadeniz ticaretinden de gelir sağlama fırsatı yakalayabilecekti.

Bütün bunlara rağmen II. Philippos'un Ateas'a karşı mutlak bir zafer kazandığını düşünmek zordur.⁹⁶ Onun Ateas ile giriştiği meydan savaşını kazandığı görüşü bile tartışmaya açılmıştır.⁹⁷ II. Philippos, doğrudan bir delil olmasa da, bu meydan savaşından sonra bölgenin hâkimiyetini müttefiki Kothelas'a devretmiş olmalıdır. Onun Dobruca Bölgesi'ne hâkim olma gibi bir hedefinin olmadığı meydan savaşının üzerinden çok geçmeden ordusuyla birlikte bölgeden çekilmesinden anlaşılmaktadır. O asıl hedefi olan Atina'ya yönelmiştir. Ordusu ve ganimetleriyle birlikte Makedonia'ya geri dönmek için

⁹³ A. A. Klymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 99.

⁹⁴ Bu konuda farklı görüşlerde bulunan araştırmacıların eserlerine atıflar için bk. A. A. Klymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 96.

⁹⁵ Iust. IX.3.4.

⁹⁶ Bu yöndeki görüş için bk. A. A. Klymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 98.

⁹⁷ Iustinus'ta iki metne dikkat çekilerek (XXXVII.3.1 ve XXXVIII.7.3) İskitlerin Ateas'a karşı savaşı kaybetmediği görüşleri ve karşı görüşleri hakkında atıflar için bk. A. A. Klymeonov, "The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation", 98.

Strymon Nehri boyunca aşağıya ilerleyerek Iskar Nehri Vadisi'nden batıya, modern Sofya kentine doğru yönelmiştir.⁹⁸ Ancak Triballoi kavminin topraklarından geçerken bu kavim karşısında zorlu bir çatışmaya girmek zorunda kalmıştır. Bu olay şöyle aktarılmaktadır:

“[1] Ancak [II. Philippus] Scythia'dan dönerken Triballi onun karşısına çıktı ve ganimetten pay isteyerek [onun] geçişine müsaade etmedi. [2] Bunun üzerine bir kargaşa ve ardından da bir çatışma patlak verdi ki bu çatışmada [II.] Philippus kalçasından çok ciddi bir yara aldı ve hatta [bu çatışma] atının ölümüne yol açtı; [3] ve herkes onun öldüğünü düşünürken ganimet de kaybedildi. Böylece İskit ganimeti, lanetliymişçesine Macedonialıların neredeyse sonuna sebep oluyordu.”⁹⁹

Iustinus'un bu metninin, II. Philippos'un askeri başarılarını öne çıkaran ve öven yukarıda bahsettiğimiz Theopompos'un *Philippika* adlı eserinden alıntılanmış olma ihtimali yüksektir, çünkü II. Philippos geri dönüş yolunda ciddi bir mağlubiyet almış olsa da bu durum yukarıda aktardığımız metinde açıktan beyan edilmemektedir. Triballoi pusu kurarak Makedonia ordusunun önünü Iskar Vadisi'nde kesmiştir.¹⁰⁰ Onlar İskitlerden sonra sıranın kendilerine geleceğini düşünerek ve metinde anlatılanın tersine hiç görüşme yapmadan bu saldırıyı gerçekleştirmiştir. Ateas'a bağlı önceki meydan savaşından kurtulmuş olan İskit savaşçılarının yanısıra II. Philippos'un beraberinde götürmekte olduğu çok sayıdaki genç esir de ya kaçmış ya da baskınlarla özgür bırakılarak bu baskına destek vermiş olmalıdır.¹⁰¹ Triballoi ve İskitler, takip edip birden fazla vur-kaç çatışmasına girerek geri çekilmekte olan II. Philippos'un ordusunu zayıflatma fırsatı yakalamışlardır.¹⁰² Önemli bir askeri güce ulaştıktan sonra nihai darbeyi de muhtemelen geceleyin düzenlenen bir pusuyla indirmişlerdir. Ganimetinin tamamını kaybetmiş olması ve neredeyse ölümcül bir yara almış olması II. Philippos'un mutlak bir yenilgi aldığıın göstergesidir.¹⁰³ Buna rağmen

⁹⁸ J. R. Ellis, *Philip II and Macedonian Imperialism*, (Princeton: 1976), 186.

⁹⁹ Iust. IX.3.1-3. II. Philippos'un Triballoi ile girdiği bu çatışma hakkında ayrıca bk. Dem. XVIII.44.

¹⁰⁰ A. A. Kleymenov (“The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation”, 99) bu konuda P. Delev'e (“Philip II i Aleksadr Veliki v Severna Trakiya/Philip II and Alexander the Great in Northern Thrace”, 10) atıfta bulunmaktadır.

¹⁰¹ Rolle, *The The Welt der Skythes/World of the Scythians*, 103.

¹⁰² Parthların Marcus Antonius'un MÖ 36 yılındaki Parth Seferi sırasında Roma ordusuna karşı uyguladıkları taktik örneğinde olduğu gibi. Bu konuda bk. M. Demir, “Marcus Antonius'un Parthia Savaşı'nın (MÖ 40-33) Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Değerlendirmeler”, *TÜBA-AR XXIV*, (2019): 158-160.

¹⁰³ II. Philippos'un üst bacak veya kalça kısmından aldığı yara neredeyse öldürücü niteliktedir

komutanları sayesinde Makedonia ordusunun bir kısmı geri dönebilmiştir.

Ateas'ın bu savaş sonucunda öldürüldüğü, İskitlerin barış yaptıkları¹⁰⁴ ve Büyük İskit Krallığı'nın çökerek Kırım'da, Dinyeper Bölgesi'nde ve Dobruca'da üç küçük İskit devletinin kurulduğu iddia edilmiştir.¹⁰⁵ Halbuki bu iddiaları destekleyebilecek kesin bir delil bulunmamaktadır. Kırım'daki İskit devletini Ateas'inkinden ayrı tutmak gerektiğinden ona bağlı birliklerin Kırım'a çekildikleri görüşü sağlam temellere dayanmamaktadır.¹⁰⁶ Ateas'ın ölümünden sonra ismi kaynaklarda belirtilmeyen oğlu tahta geçmiş olmalıdır. Ona bağlı İskitlerin önemli bir kısmı Aşağı Borysthenes boylarına geri çekilirken bir kısmı Dobruca Bölgesi'nde kalmaya devam etmiş olmalıdır. II. Philippos'un, MÖ 338 yılında Khaironeia'da Atina'ya karşı savaşı kazandıktan sonra, bu bölgedeki İskitler üzerinde siyasi baskısını artırdığına dair bir delil de bulunmamaktadır.

Esasen Dobruca Bölgesi'ndeki İskitler B. İskender bölgeye geldiğinde de güçlerini korumuşlardır.¹⁰⁷ B. İskender hali hazırda Asia Seferi'ni başlatmakta kararlı olduğundan Pontos valisi (*praepositus Ponti*) Zopyrion'u bu bölgeye göndermiştir. Zopyrion, MÖ 331 yılında otuz bin kişilik ordusuyla İskitlerle ittifak yapan Olbia kentini kuşatmış ancak birlikleri tuzağa düşürülerek darma dağın edilmiş ve kendisi de öldürülmüştür.¹⁰⁸ Hatta İskitler bu zaferleri sonucunda Balkanların kontrolünü yeniden ele geçirmişler ve bölgedeki kentlerden haraç toplamaya devam etmişlerdir. Doğu Karadeniz kıyılarının Hellen *polisleri* MÖ 313 yılında Lysimakhos'a karşı ayaklandıklarında Dobruca İskitlerinden destek istemişlerdir. Lysimakhos,

ve onu topal bırakmıştır. Konuyla ilgili az sayıdaki antik kaynak üzerine değerlendirme için bk. A. S. Riginos, "The Wounding of Philip II of Macedon: Fact and Fabrication", *Journal of Hellenic Studies* CXIV, (1994): 116-117. Ayrıca bk. A. Bartsiakos et al., "The lameness of King Philip II and Royal Tomb I at Vergina, Macedonia", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* CXII/32, (2015): 9846; R. Gabriel, *Philip II of Macedonia: Greater than Alexander*, (Washington: 2010), 16.

¹⁰⁴ Jessup, *Scythia: The Early Era of Steppe Nomadism, A survey based on recent archaeological discoveries which relate to the development of various cultures on the Eurasian Steppe*, 114, 117.

¹⁰⁵ Vakouftsi, *The perception of the Scythians in Greek historiography (5th-3rd cent. BC). Images of the Other*, 95; A. Dan, "The Sarmatians: Some Thoughts on the Historiographical Invention of a West Iranian Migration", 111.

¹⁰⁶ Bu görüş için bk. Tascher, *The Royal Sythians*, 126-127.

¹⁰⁷ Arr. An. I.3.1-2.

¹⁰⁸ Iustinus (XII.2.16), ayrıca onun masum bir halk üzerine hızlı bir saldırı gerçekleştirmesinin bedelini ödediğini bildirmektedir. Q. Curtius Rufus (X.1.44) ise Zopyrion'u Thrakia valisi (*praepositus Thraciae*) olarak adlandırmakta ve Getai'ye karşı savaşırken ordusunun aniden çıkan rüzgâr ve fırtınadan kaynaklı kargaşadan dolayı yok olduğunu yazmaktadır. Bu konuda ayrıca bk. Iust. XII.1.4.

Thrakialıları kendi safına çekerek Odessos ve Histria'yı teslim olmaya zorlamış, Kallatis'i kuşatmış ve bu kentlere destek veren İskitleri Tuna Nehri'nin kuzeyine sürmüştür.¹⁰⁹ Sarmatlar, Kafkaslardan batıya yönelerek MS III. yy. itibarıyla ele geçirdikleri bölgelerde daha da güç kazanmışlar ve artık örgütlenemeyen Kraliyet İskit topluluklarını içlerine katmışlardır.¹¹⁰

Sonuç

Ateas'ın soy kütüğü hakkında net bilgiler bulunmamaktadır. Bu konuda Herodotos'un Olbia kentine komşu Aşağı Borysthenes ve Gerrhos Nehri boylarında yaşayan Kraliyet İskitleri hakkındaki verileri dikkate alındığında Ateas'ın Targitaos Hanedanlığı ile bağlantısı olma ihtimali bulunmaktadır. Ateas uzun süre iktidarda kalmıştır ve doksan yaşında öldüğü bilinmektedir. Bu uzun yaşamı boyunca tıpkı ataları gibi bölgenin en güçlü kenti Olbia ile ilişkilerini iyi tutmuştur. Ateas'ın kurduğu krallığın sınırlarını istikrarlı bir şekilde MÖ IV. yy. başlarından itibaren Aşağı Borysthenes yakınındaki merkezi Kalenka'dan Tuna Nehri'nin güneyine kadar genişlettiği görülmektedir. Aslında onun Byzantion'u da kapsayan bir genişleme hedefinin olma ihtimali dikkatlerden kaçmamaktadır. Ancak Ateas bu noktada II. Philippos'un güçlü Makedonia krallığı ile karşı karşıya gelmiştir. Başlangıçta II. Philippos ile eşit şartlarda ittifak antlaşması yaparak kuzeyden Tuna Nehri boylarındaki Triballoi kabilesi yanında Histria, Tomis ve Kallatis gibi kentleri kontrolü altına almaya çalışmıştır. Tomis ve Kallatis ile ilgili olarak hedefine ulaşmış olsa da, Triballoi ve Histrialılara karşı mutlak bir zafer kazanamamıştır. Bu noktada II. Philippos'tan yardım talep etmiştir. Bu sırada II. Philippos Thrakia'daki Getai kabilesi ile başlangıçta savaşmış ve onların elindeki Odessos kentini haraca bağlayarak evlilik yoluyla Getai ile ilişkilerini düzelmiştir. Ancak o MÖ 340/39 yılındaki Perinthos ve Byzantion kuşatmalarında başarılı olamayarak ve hatta maddi sıkıntıya girerek Ateas'tan yardım talebinde bulunmuştur. Ateas yardım talebini geri çevirmiştir. Bu

¹⁰⁹ E. Stolýarik, "Scythians in the West Pontic Area: New Numismatic evidence", 30.

¹¹⁰ Jessup, *Scythia: The Early Era of Steppe Nomadism, A survey based on recent archaeological discoveries which relate to the development of various cultures on the Eurasian Steppe*, 117; Tascher, *The Royal Sythians*, 126-127. Diğer yandan Ateas'a bağlı İskitlerin geri çekilmesiyle kuzey Karadeniz'in İskit-Hellen gözde metal oymacılığı atölyelerinin üretimi durdurduğu (J. Bouzek, "Athenes et la Mer Noire", *Bulletin de Correspondence Hellénique* CXIII/1, 1989, 255; Tascher, *The Royal Sythians*, 90) ve İskitlerin hayvan sanatının durma noktasına geldiği görüşleri (Tascher, *The Royal Sythians*, 126-127) tartışmaya açıktır. İskitler, MÖ II. yy.'da Neapolis merkezli devlet kuran Skiluros'un bayraktarlığında yeniden birleşmiş olsalar da kendi aralarındaki iç çatışmalar yüzünden siyasi istikrarları uzun sürmemiştir. Bk. K. Regling, "Skiluros", *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, IIIA, (Stuttgart: 1927), 526-527.

süreçte her iki tarafın da ince bir strateji izleyerek birbirlerinin daha da güçlenmesini arzulamadıkları ve karşı karşıya geldikleri görülmektedir. İki taraf arasındaki meydan savaşında Ateas'a bağlı birliklerin, güçlü ve zırlı Makedonia kara birlikleri karşısında savaş taktiklerine uygun olarak geri çekilme ihtimalleri yüksektir. Yine de II. Philippos muhtemelen bu savaştan önce kurnazca bir askeri strateji uygulayarak Ateas'a bağlı çok sayıda kadın ve genç erkeği esir almanın yanında hayvanlarını ve atlarını da ganimet olarak ele geçirmeyi başarmıştır. Ancak Ateas'a bağlı İskitler II. Philippos'un ordusunu geri dönüş yolundayken vur-kaç taktikleriyle zayıflatmayı başarmışlardır. Ayrıca onlar Triballoi ile ittifak yaparak II. Philippos ve ordusunu bir geçitte tuzağa düşürmüşler ve ağır bir yenilgiye uğratmışlardır. Bu sebeple de İskitlerin bir kısmı Tuna Nehri ve boylarındaki güçlü konumlarını devam ettirmişler. Aşağı Borysthenes Nehri boylarına geri çekilen önemli bir kısmı ise muhtemelen Ateas'ın oğlunun liderliğinde MÖ 332/1 yılında Zopyrion'u Olbia kenti yakınlarında yenilgiye uğratmayı başarmıştır.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Kısaltma ve Kullanılan metin

- Aristot. *pol.* (= Aristoteles, *Politica*)
Aristotle. Aristotle in 23 Volumes. Vol. XXI. With an English translation by H. Rackham. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, 1944.
- Ath. *Deip.* (= Athenaios, *Deipnosophistai*)
Athenaeus. The Deipnosophists. Or Banquet of The Learned of Athenaeus. With an English translation by H. G. Bohn. London, 1854.
- Arr. *anab.* (= Arrianus, *Anabasis*)
Arrian. Vol. I-II. With an English translation by P. A. Brunt. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London, 1976-1983.
- Clement. *Strom.* (= Titus Flavus Clemens/Aleksandrîalı Clementus/Klemes Alexandreus, *Stromateis*)
The Stromata. Vol. II. With an English translation by W. Wilson. From Ante-Nicene Fathers. Edited by A. Roberts, J. Donaldson, A. C. Coxe. Buffalo, 1885. Revised and edited for New Advent by

- Kevin Knight.
<<http://www.newadvent.org/fathers/0210.htm>>.
<https://www.newadvent.org/fathers/0210.htm>
- Curt. (= Quintus Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*)
Quintus Curtius Rufus. With an English translation by J. C. Rolfe. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London, 1946.
- Dem. XV. *Demosthenes*. With an English translation by C. A. Vince, J. H. Vince. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, 1926.
- Diod. *Diodorus Siculus. Diodorus of Sicily in Twelve Volumes*. With an English translation by C. H. Oldfather. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London, 1989.
- Diog. Laert. *Lives of Eminent Philosophers. Diogenes Laertius*. With an English translation by R. D. Hicks. Cambridge/Harvard University Press, 1972 (First published 1925).
- Frontin. *strat.* (= Sextus Iulius Frontinus, *Strategemata*)
The Strategems and Aqueducts of Rome. With an English translation by C. E. Bennett. Edited and Prepared for the press by M. B. McElwain. London/New York, 1980 (55).
- Hdt. *Herodotus*. With and English translation by A. D. Godley. Cambridge/Harvard University Press, 1920.
- Iord. *Get.* *The Gothic History of Jordanes*. English Version with an Introduction and a Commentary by C. C. Mierow. Princeton/London/Oxford, 1915.
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*)
Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus. With an English translation by J. C. Yardley. With introduction and explanatory notes by R. Develin. Atlanta, 1994.
- Lucian. *Macr.* (= Lucianus Samosathenus, *Makrobioi/Macrobii*)
Lucian. Octogenarians. Vol. I. With an English translation by A. M. Harmon. Cambridge, Mass.-London, 2000 (10).

- Oros. *hist.* <https://www.attalus.org/translate/macrobii.html>
 (= Orosius, *Historiarum adversus paganos libri VII*)
Seven Books of History Against the Pagans. Translated with introduction and notes by I. W. Raymond. New York, 1936.
<https://www.attalus.org/latin/orosius1.html>
- Polyain. *strat.* (= Polyainos, *Strategemata*)
Strategems of War. With an English translation by R. Shepherd. Chicago, 1974.
- Ptol. *geo.* (= Claudios Ptolemaios, *Geographika Hyphegesis*)
Claudius Ptolemy: The Geography. With an English translation and edition by E. L. Stevenson. New York, 1932. Reprint, New York, 1991.
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Gazetteer/Periods/Roman/_Texts/Ptolemy/home.html
- Plin. *Nat.* *The Natural History. Pliny The Elder.* With An English translation by J. Bostock, H. T. Riley. London, 1855.
- Plut. *Per., Demetr.* *Plutarch. Plutarch's Lives.* With An English translation by B. Perrin. Cambridge, MA. Harvard University Press. London, 1916, Vol. III; 1920, Vol. IX.
- Plut. *mor.* (= Plutarkhos, *Moralia*)
Plutarch's Moralia. Vol. I-XIV. With an English translation by F. C. Babbitt, W. C. Helmbold. London/New York, 1928-1967.
- Strab. *The Geography of Strabo.* Edited by H. L. Jones. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London, 1924.
- Thuk. *Thucydides. The Peloponnesian War.* London/New York, 1910.

Modern Kaynaklar

- Alekseev, A. Yu. *et al.* "A Chronology of the Scythian Antiquities of Eurasia Based on New Archaeological and 14C Data", Radiocarbon XLIII (2B) (2001): 1085-1107.
- Alekseev, A. Yu. "Scythian Kings and 'Royal' Burial Mounds of the Fifth and Fourth Centuries BC", ed. D. Braund, *Scythians and Greeks: Cultural Interactions*

in Scythia, Athens and the Early Roman Empire (Sixth Century BC-First Century AD. 39-55. Exeter, 2005.

- Andrews, S. *Greek cities on the western coast of the Black Sea: Orgame, Histria, Tomis, and Kallatis (7th to 1st century BCE)*. (Phd Thesis). Iowa State University, 2010.
- Andronicos, M. *Vergina: The Royal Tombs and the Ancient City*. Tercüme: L. Turner. Athens, 1984.
- Archibald, Z. H. *The Odrysian Kingdom of Thrace*. Oxford, 1998.
- Bartsiokas, A. et al. "The lameness of King Philip II and Royal Tomb I at Vergina, Macedonia", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* CXII/32 (2015): 9844-9848.
- Boltryk Y. - Fialko E. "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts", *Revista Acta Terrae Septemcastrensis* V/1 (2006): <https://magazines.ulbsibiu.ro/arheologie/publicatii/bibliotheca/acta%20V%20special%20number/8%20barrows.htm>
- Bouzek, J. "Athenes et la Mer Noire", *Bulletin de Correspondence Hellénique* CXIII/1 (1989): 249-259.
- Braund, D. "Analogy, polarity and morality in Scythian Hippake: Reflections on Herodotus, Histories 4.2", *Археологія і давня історія України* II/27 (2018): 427-433.
- Chu, J. J. *Thracians Among Others: A Study of "Thracianness" in Ancient Cross-Cultural Contexts*. (Phd Thesis). University of California Riverside, 2022.
- Christodoulou, S. "The History of Ancient Olbia in the Northern Black Sea Region", *Balkan Studies* LI (2016): 215-242.
- Condilo, C. "The Geneology in the Development of Ancient Historiography: Geneology and History in Herodotus", *Revista de Historia* CLXXXI (2022): 1-48.
- Damyantov, M. - Panayotova, K. "Apollonia Pontica and the South-Western Black Sea Coast in the Thracian and Antique Periods (Late 2nd Millennium BC to Early 1st Millennium AD)", eds. R. Krauss et al., *Prehistoric Mining and Metallurgy at the South East Bulgarian Black Sea Coast*. 247-294. Tübingen University Press, 2020.
- Dan, A. "The Sarmatians: Some Thoughts on the Historiographical Invention of a West Iranian Migration", eds. F. Wiedemann - K. P. Hofmann - H.-J. Gehrke, *Vom Wandern der Völker. Migrationserzählungen in den Altertumswissenschaften*. 97-134. Berlin, 2017.
- Daragan, M. N. "Scythian Internecine Feuds", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* XXII (2016): 96-140.
- Delev, P. "Philip II i Aleksadr Veliki v Severna Trakiya/Philip II and Alexander the Great in Northern Thrace", *Proceedings of the Ruse Regional Museum of*

- History. Book XII. The World of the Getae.* 5-19. Ruse, 2008.
- Demir, M. “Arkaik ve Klasik Dönemde Tymnes Adlı Kariahlılar Üzerine Yeni Düşünceler”, *Olba XIV* (2006): 1-22.
- Demir, M. “Marcus Antonius’un Parthia Savaşı’nın (MÖ 40-33) Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Değerlendirmeler”, *TÜBA-AR XXIV* (2019): 149-168.
- Demir, M. “İskit-Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler”, *Archivum Anatolicum XIV/2* (2020): 177-218.
- Demir, M. “MÖ VI. yy.’da İskit-Atina İlişkilerinin Başlangıcı Üzerine Değerlendirmeler”, *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi III/6* (2021): 161-186.
- Demir, M. “Herodotos’ta İskit Targitaos Hanedanlığı Kuruluş Miti Üzerine Değerlendirmeler”, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi/MUTAD IX/1* (2022a): 1-24.
- Demir, M. “Herodotos’ta İskit Herakles Hanedanlığı Kuruluş Miti Üzerine Değerlendirmeler”, *Phaselis VIII* (2022b): 37-52.
- Draganov, D. “Dionysopolis and the Scythian King Ateas”, *Bulletin of the National Institute of Archaeology XLVI* (2020): 25-46.
- Ellis, J. R. *Philip II and Macedonian Imperialism*. Princeton: 1976.
- Ellis, J. R. “Philip’s Thracian Campaign of 352-351”, *Classical Philology LXXII/1* (1977): 32-39.
- Gaebel, R. E. *Cavalry Operations in the Ancient Greek World*. Norman, 2002.
- Gabriel, R. *Philip II of Macedonia: Greater than Alexander*. Washington, 2010.
- Gardiner-Garden, J. R. *Two Conceptions of the Tribal Geography of the Royal Scythian Empire in Classical Literary Tradition*. (MA Thesis). Australian National University, 1981.
- Gardiner-Garden, J. R. “Ateas and Theopompus”, *Journal of Hellenic Studies CIX* (1989): 29- 40.
- Gilley, D. L. *Damn with Faint Praise: A Historical Commentary on Plutarch’s on the Fortune or Virtue of Alexander the Great*. University of Missouri, 2009.
- Grakov, B. N. *Kamenskoe gorodishche na Dnepre*. Moscow, 1954 (MIA 36).
- Grechko, D. “Scythia from Octamasades to Ateas (According to the Materials of the Dnieper Left Bank Forest Steppe/ Скифия от Октамасада до Атея (по материалам Днепровского лесостепного Левобережья”, *Archaeology and Early History of Ukraine XXXI/2* (2019): 29-52.
- Hammond, N. G. L. “The Sources of Justin on Macedonia to the Death of Philip”, *Classical Quarterly XLI/2* (1991): 496-508.
- Hansen, M. H. - Nielsen, T. H. *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. Oxford, 2004.
- Isaac, B. H. *The Greek Settlements in Thrace Until the Macedonian Conquest*. London, 1986.

- Jessup, J. E. *Scythia: The Early Era of Steppe Nomadism, A Survey Based on Recent Archaeological Discoveries Which Relate to the Development of Various Cultures on the Eurasian Steppe*. (Phd Thesis). Georgetown University, 1970.
- Kim, H. J. “Herodotus’ Scythians viewed from a central Asian perspective: its historicity and significance”, *Ancient West and East* IX (2010): 115-134.
- Kleymeonov, A. A. “The Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation”, *Space and Culture, India* VI/2 (2018): 94-99.
- Lact, C. *The Greek View of Barbarians in the Hellenistic Age, As Derived from Representative, Literary and Artistic Evidence from The Hellenistic Period*. (Phd Thesis). University of Colorado, 2009.
- Loma, A. “Namenkundliches zur skythischen Abstammungssage”, *Studia Etymologica Cracoviensia* XVI (2011): 75-92.
- Metelkin, N. V/Метелкин, Н. В. *Сокровища и найденные клады Украины (К)*. Москва/Moskova, 2006.
<https://books.google.ge/books?id=wee7NCMtIbMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- McCartney, E. S. “Some Greek Ideas About Too Great Proficiency”, *Classical Outlook* XXXV/2 (1957): 17-19.
- Nawotka, K. D. *The Western Pontic cities: History and political organization*. (PhD Thesis). Ohio State University, 1991.
- Ray, F. E. *Greek and Macedonian Land Battles of the 4th Century BC: A History and Analysis of 187 Engagements*. Jefferson, 2012.
- Riginos, A. S. “The Wounding of Philip II of Macedon: Fact and Fabrication”, *Journal of Hellenic Studies* CXIV (1994): 103-119.
- Regling, K. “Skiluros”, *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, IIIA. 526-527. Stuttgart, 1927.
- Rolle, R. *The The Welt der Skythes/World of the Scythians*. Tercüme: F. G. Walls. Berkeley/Los Angeles, 1980.
- Simpson, J. - Pankova, S. “Indroducton”, eds. J. Simpson - S. Pankova, *Scythians, warriors of ancient Siberia*. 10-15. London, 2017.
- Schiltz, V. “Deux gorytes identiques en Macédoine et dans le Kouban”, *Revue Archéologique* II (1979): 305-310.
- Shcheglov, A. N. - Katz, V. I. “A Fourth Century B.C. Royal Kurgan in Crimea”, *Metropolitan Museum Journal* XXVI (1991): 97-122.
- Sjöberg, A. Yu. *Cultural Interactions in the Northern Black Sea: A Study of Burial Records and its Interpretation of Hybridization*. (MA Thesis). Uppsala Universitet, 2022.
- Sobotkova, A. *The Valley of the Kings? Social Complexity of Inland Thrace during the First Millennium BC*. (Phd Thesis). University of Michigan, 2012.

- Stolyarik, E. "Scythians in the West Pontic Area: New Numismatic evidence", *American Journal of Numismatics* XIII (2001): 21-34.
- Tascher, J., *The Royal Sythians*. (MA Thesis). California State University, 1991.
- Tokhtasev, S. R. "The Bosphorus and Sindike in the Era of Leukon I. New Epigraphic Publications", *Ancient Civilisations from Scythia to Siberia* XII/1-2 (2006): 1-62.
- Ülküsal, M. *Dobruca ve Türkler*. 2. Baskı, Ankara, 1987.
- Vakouftsi, E., *The perception of the Scythians in Greek historiography (5th-3rd cent. BC). Images of the Other*. (MA Thesis). Thessaloniki, 2013.
- Ward, A. M. E. *Philosophy and Empire: Herodotus and the Best Regime*. (Phd Thesis). Fordham University, 2001.

Fig. 1. Borysthene step bölgesinde İskit aristokrasisine ait tümülüsler (Boltryk Y. - Fialko E. "The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts", Revista Acta Terrae Septemcastrensis V/1, 2006).

Fig. 2. Chortomlyk tümülüsünden gümüş kâse üzerinde muhtemelen Ateas ismi (Boltryk Y. - Fialko E. “The burial of the Scythian Tsars in the second-half of the 4th cent. BC. A Search for Historical Facts”, Revista Acta Terrae Septemcastrensis V/1, 2006).